

Välfärd

1/2014

SCB

Statistics Sweden

Statistiska centralbyrån

Barn till särlevande föräldrar:

**VAR TREDJE
BOR VÄXELVIS**

Ny statistik om
**HUSHÅLL OCH
BOENDE**

Många äldre kvinnor
BOR ENSAMMA

ÖKANDE BRIST
på mattelärare

ges ut av

STATISTISKA CENTRALBYRÅN

med syfte att i lättillgänglig form presentera och analysera aktuell statistik om välfärd, arbetsmarknad, utbildning och befolkning. Tidskriften är öppen för bidrag från experter såväl inom som utanför SCB. Författarna svarar själva för åsikter som framförs.

© 2014, Statistiska centralbyrån

Citera gärna men ange källan:
SCB:s tidskrift Välfärd

REDAKTION

Alexandra Kopf Axelman 08-506 943 51
Chefredaktör
Teresia Dunér 08-506 947 54
Johan Eklund 45 38
Anna Nyman 45 94
Peter Gärdqvist 019-17 67 85
Kenny Petersson 65 62
Åsa Westlund, 08-506 949 15
layout, diagram

REDAKTIONSRÅD

Inger Eklund, ansvarig utgivare
Karin Anderberg
Eva Hagsten
Therese Hedlund
Kjell Jansson
Viveka Palm

ADRESS

Tidskriften Välfärd
Statistiska centralbyrån
Box 24300, 104 51 Stockholm
Fax: 08-506 947 72
E-post: tidskriften.valfard@scb.se
Webbplats: www.scb.se/valfard

PRENUMERATIONER

Att prenumerera på Välfärd är gratis.

Beställ e-prenumeration:

www.scb.se/valfard

Beställ prenumeration av papperstidning:

prenumeration.valfard@scb.se

Frågor om prenumeration:

019-17 65 51

Omslagsfoto:

Hans Bjurling, Johnér Bildbyrå AB

Medlem i

**SVERIGES
TIDSKRIFTER**

ISSN 1654-1502 (Online)

ISSN 1651-6710 (Print)

URN:NBN:SE:SCB-2014-A05T11401_pdf

Elanders, februari 2014

SCB fyller luckor i statistiken

Det finns så mycket viktigt att berätta om människors liv och vi vill så klart göra det med hjälp av statistik. Tyvärr kommer statistiken aldrig kunna berätta allt. Nu har SCB tagit flera viktiga steg för att fylla luckor i statistiken. I och med att Sverige nu har ett lägenhetsregister är det möjligt att koppla ihop bostäder med människor.

I DET HÄR NUMRET AV VÄLFÄRD ger vi några exempel på statistik som återigen har blivit möjligt att göra tack vare Lägenhetsregistret. Det är statistik över boende och över hushåll, uppgifter som det bara funnits skattningar av ända sedan den sista folk- och bostadsräkningen 1990.

I ARTIKELN OM VÄXELVIS BOENDE bland barn till särlevande föräldrar visar vi hur SCB har fyllt ytterligare en lucka. Eftersom man bara kan vara skriven på en adress har vi inte vetat hur vanligt det växelvisa boendet är och hur dessa barns ekonomiska standard ser ut. Med hjälp av en undersökning har vi nu svar på det.

MEN, DET ÄR INTE BARA LUCKOR som ställer till det för statistikanvändare – statistik som beskriver snarlika fenomen kan också vara svår att hantera. Ett sådant exempel är statistik över arbetslösa. I Arbetskraftsundersökningarna tar SCB fram statistik över arbetslösa, men även Arbetsförmedlingen redovisar uppgifter om hur många som är inskrivna som arbetslösa hos dem. I Statistikskolan reder vi ut hur de två olika måtten förhåller sig till varandra.

alexandra.kopf.axelman@scb.se

Prenumerera på Välfärd via e-post

Du vet väl att du kan prenumerera på Välfärd elektroniskt?

Anmäl dig på www.scb.se/valfard.

Där kan du också prenumerera gratis på papperstidningen.

BOKA IN ÅRETS SOMMARSKOLA!

Sommarskolan i statistik äger rum den **9-11 juni** på Örebro universitet, som också är SCB:s medarrangör. Temat är Multilevel Modeling. Huvudföreläsare denna gång är Joop Hox, verksam vid Utrecht University. Mer information hittar du på Örebro universitets webbplats:

www.oru.se/hh/summerschool2014

RÄTTELSE

I artikeln **Låga utsläpp från ensamstående föräldrar** i Välfärd 4/2013 anges fel enhet i tabellrubriken. Koldioxidutsläppen anges i **kilo** i tabellen, inte i tusentals ton.

Tema: Hushåll och boende

- 5 **Så bor och lever Sverige**
Lägenhetsregister möjliggör ny statistik.
- 6 **Två personer i snitthushållet**
Jämför med Folk- och bostadsräkningen 1990!
- 8 **Villa vanligaste boendeformen**
Särskilt bland barn.
- 10 **Var tredje äldre bor ensam**
Andelen har gått ner sedan 1990.

- Intervju:*
- 12 **Barn med växelvis boende – belysta i statistiken**

- 13 **Fler barn bor växelvis hos mamma och pappa**
Föräldrarnas inkomst har betydelse.

” Växelvis boende är vanligast bland barn som är 7–9 år.

- 18 **De flesta barn i förskola – oavsett bakgrund**
Undersökning av Skolverket kompletterar registerstatistiken.

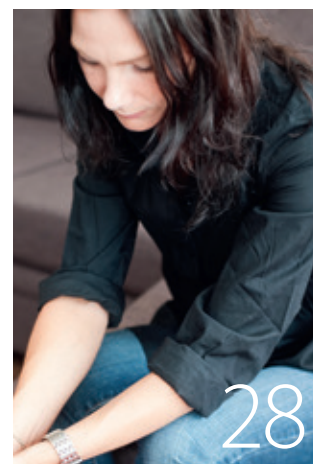
- 20 **Tid i Sverige viktigt för skolresultat**
Smakprov ur SCB:s integrationsrapport.

- 22 **Ökande elevkullar kan förvärra lärarbrist**
Särskilt bland matte- och NO-lärare.

- Statistikskolan:*
- 24 **ARBETSLÖS – inte samma sak hos SCB och Arbetsförmedlingen**

- 28 **Tidsbegränsat anställda oroliga för ekonomin**
16 procent är *mycket* oroliga.

- 30 **NOTISER**

Baksidan:
Ovanligt bo i bostadsrätt i glesbygd

PROGNOSDAG

Boka in
redan nu!

med SCB och Arbetsförmedlingen

11
DEC

Tisdagen den 11 december arrangerar Prognosinstitutet vid SCB tillsammans med Arbetsförmedlingen en prognosdag om arbete, utbildning och kompetensförsörjning. Bland annat kommer resultat att presenteras från publikationerna SCB:s Trender och Prognoser 2014, Arbetskraftsbarometern 2014 samt Arbetsförmedlingens Arbetsmarknadsutsikter. Lägg redan nu in datumet i din kalender! Mer information kommer under våren på SCB:s webbplats www.scb.se.

PENSIONSÅLDERN VARIERAR I NORDEN

Den genomsnittliga pensionsåldern varierar mellan de nordiska länderna. Danmark och Finland har ungefär ett och ett halvt års lägre pensionsålder för män och två år lägre för kvinnor än Sverige och Norge. På en individuell nivå hänger pensionsåldern samman med utbildningsnivå och inriktning på utbildningen. Läs mer i rapporten [Age at retirement by educational background in Nordic countries](#) som finns på: www.norden.org.

Publikationer från SCB

■ 3,5 miljoner vuxna deltog i utbildning

Det var 3,5 miljoner personer i åldern 25–64 år som deltog i någon form av utbildning, kurs eller studiecirkel under en tolv månaders period 2011/2012. Det motsvarar 72 procent av den vuxna befolkningen, vilket var högst i EU. 13 procent deltog i formell utbildning och 67 procent i minst en icke-formell utbildning. Läs mer i publikationen [Vuxnas deltagande i utbildning 2011/2012](#).

■ Många äldre har aldrig använt internet

En tredjedel av 75–85-åringarna har aldrig använt en dator och 47 procent har aldrig använt internet. Motsvarande andel för yngre åldersgrupper, 16–74 år, är 3 respektive 4 procent.

I den äldsta åldersgruppen, 75–85 år, är det totalt 51 procent som har tillgång till internet. Bland personer som är yngre än 65 år är andelen över 90 procent i samtliga grupper. Läs mer i publikationen [IT bland individer](#).

■ Studenter drar ner sysselsättning för utrikes födda

Andelen sysselsatta bland högutbildade som är födda i utlandet är lägre än för högutbildade inrikes födda. I åldersgruppen 20–34 år förklaras skillnaden till stor del av att de utlandsfödda har invandrat till Sverige för att studera.

Gruppen utlandsfödda studenter ökade kraftigt under perioden 2007–2010 och i slutet av 2011 utgjorde de mer än 20 procent av samtliga utrikes födda 20–34 åringar. Läs mer i publikationen [Studerandemigrationen åren 2000–2012](#).

■ Outnyttjad arbetskraft under lupp

Det outnyttjade arbetskraftsutbudet är tillgängliga resurser på arbetsmarknaden som inte utnyttjas. Det utgörs av under-sysselsatta, arbetslösa och latent arbetssökande. Under perioden 2001–2013 har andelen män som är undersysselsatta ökat i denna grupp, medan det omvända gäller för kvinnor. Läs mer i temarapporten [Det outnyttjade arbetskraftutbudet](#).

Alla publikationer kan laddas ner som pdf'er från www.scb.se. Vissa av dem kan du även beställa tryckta.

Ny bostads- och hushållsstatistik

Så bor och lever Sverige

För första gången på över 20 år kan vi presentera heltäckande statistik över hur **många hushåll det finns i Sverige** och **hur folk bor**.

Det ger nya möjligheter att ta reda på allt från hur stor boendeyta snitthushållet har till hur många som bor ensamma.

Ar 1990 genomfördes den sista folk- och bostadsräkningen i Sverige då alla hushåll fick svara på en enkät om bland annat de som bodde i hushållet och storleken på bostaden. Det var dyrt och dessutom krångligt för alla inblandade. För att kunna ta fram statistiken på ett enklare sätt har nu ett lägenhetsregister skapats. Tillsammans med folkbokföringen kopplar registret samman personer och hushåll med lägenheter, och inte enbart med fastigheter som tidigare.

I DEN NYA STATISTIKEN utgörs ett hushåll av samtliga personer som är folkbokförda i samma bostad. De som bor tillsammans klassificeras efter hushållstyp enligt vissa regler. Att metoden är ny och att det finns skillnader i definitionerna får man ha i åtanke när man jämför den nya statistiken med tidigare folk- och bostadsräkningar.

Från och med nu publicerar vi den registerbaserade statistiken om boende och hushåll årligen. Vi kommer

även att ta fram bostadsstatistik med hjälp av lägenhetsregistret. Det är ett stort lyft om man jämför med folk- och bostadsräkningarna, som bara genomfördes vart femte år. Statistiken omfattar nästan alla folkbokförda, men cirka 300 000 personer saknar bostadsinformation eller bor i en felaktigt registrerad bostad.

ARTIKLARNASOM FÖLJER är ett axplock på möjligheterna med den nya statistiken. I den första artikeln visar vi vilka hushållstyper som är vanligast och hur boendeförhållandena utvecklas över en livstid. Sedan berättar vi hur olika familjetyper bor och hur det skiljer sig åt i olika delar av landet. Den sista artikeln fokuserar på Sveriges äldre, som genom den ökande medellivslängden allt oftare lever i par. På baksidan hittar du dessutom en intressant karta som visar hur stor andel hushåll som bor i bostadsrätter respektive hyresrätter i Sveriges kommuner. ■

Foto: Bildarkivet

Två personer i snitthushållet

Hela 70 procent av Sveriges hushåll består av en eller två personer. Om vi lever själva eller ihop med andra är starkt kopplat till ålder och det är vanligt att man både börjar och avslutar sitt vuxna liv som ensamboende. Det framgår av den nya, registerbaserade hushållsstatistiken.

4,4

miljoner personer
bor i parförhållande.

4 AV 10 BOR ENSAMMA

Det vanligaste hushållet är *Ensamstående utan barn*. Personer som bor ensamma utgör 37,7 procent av alla hushåll. De därefter vanligaste hushållstyperna är *Sammanboende utan barn* och *Sammanboende med barn 0–24 år*. Bland *Sammanboende med barn 0–24 år* är det vanligast att ha två barn. I två tredjedelar av samtliga hushåll finns det inga barn.

Trots att 37,7 procent av hushållen är *Ensamstående utan barn* så är det endast 16,5 procent av befolkningen som tillhör enpersonshushåll. Istället ingår de flesta människor i hushållstyperna *Sammanboende med barn 0–24 år* och *Sammanboende utan barn*. Närmare 60 procent av Sveriges befolkning tillhör någon av dessa hushållstyper.

Antal och andel hushåll och personer efter hushållstyp, 2012

Hushållstyp	HUSHÅLL		PERSONER	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
Ensamstående utan barn	1 576 000	37,7	1 576 000	16,5
Ensamstående med barn 0–24 år	247 000	5,9	644 000	6,7
Ensamstående med barn 25+ år	42 000	1,0	87 000	0,9
Sammanboende utan barn	1 041 000	24,9	2 083 000	21,8
Sammanboende med barn 0–24 år	929 000	22,2	3 624 000	37,9
Sammanboende med barn 25+ år	54 000	1,3	165 000	1,8
Övriga hushåll utan barn	164 000	3,9	424 000	4,4
Övriga hushåll med barn 0–24 år	117 000	2,9	625 000	6,5
Övriga hushåll med barn 25+ år	7 000	0,1	27 000	0,2
Uppgift saknas	.	.	302 000	3,2
TOTALT	4 176 000	100,0	9 556 000	100,0

LITEN ÖKNING AV ANTALET BOENDE I SNITTHUSHÅLLET

Fördelningen av hushållen i Sverige efter hushållsstorlek ser idag ungefär likadan ut som 1990. Det är vanligare med små hushåll än med stora. Hushåll med 1–2 personer utgör närmare 70 procent av hushållen. De största hushållen, med sex eller fler personer, utgör 2 procent av hushållen. Det är en ökning jämfört med 1990 och kan delvis förklaras med att specialbostäder inte ingick i folk- och bostadsräkningen. I genomsnitt bodde 2,22 personer per hushåll 2012 vilket var en liten ökning från 2,15 år 1990.

Antal och andel hushåll efter hushållsstorlek 2012 och 1990

Hushållsstorlek	2012		1990 ¹⁾	
	Antal	Andel (%)	Antal	Andel (%)
1 person	1 576 000	37,7	1 516 000	39,6
2 personer	1 307 000	31,3	1 190 000	31,1
3 personer	518 000	12,4	471 000	12,3
4 personer	515 000	12,3	453 000	11,8
5 personer	179 000	4,3	157 000	4,1
6+ Personer	82 000	2,0	43 000	1,1
TOTALT	4 176 000	100,0	3 830 000	100,0

¹⁾ Resultat från Folk- och Bostadsräkningen 1990.

SINGELHUSHÅLL VANLIGT BLAND UNGA MÄN

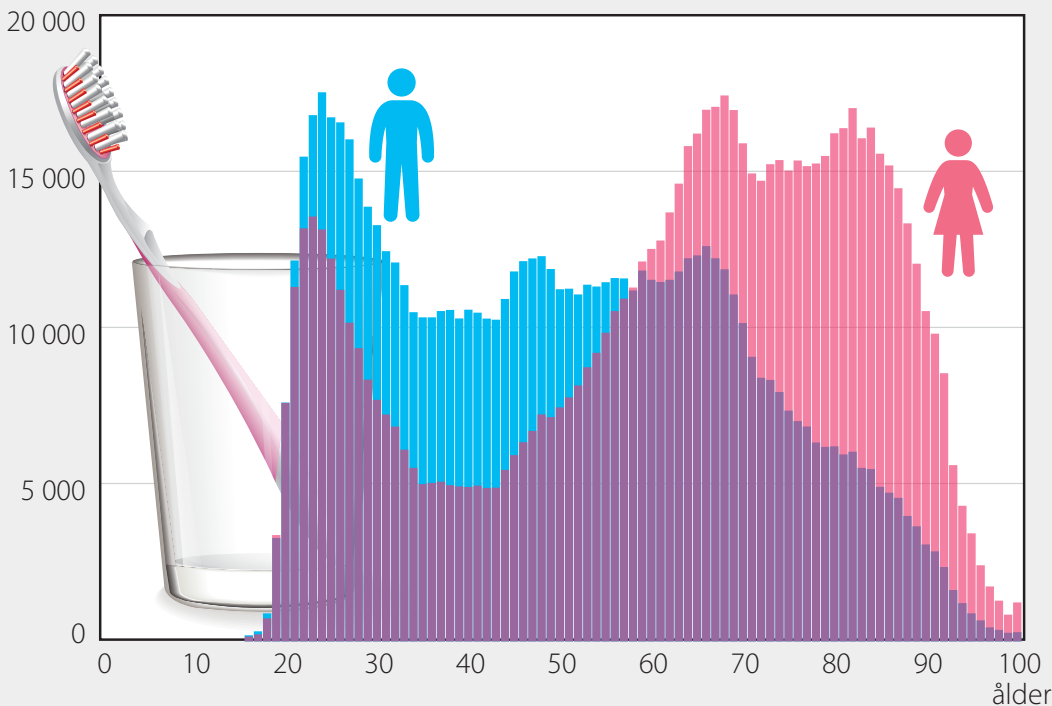
Av de ensamboende är 53 procent kvinnor och 47 procent män. Det finns dock stora skillnader i åldersfördelningen mellan könen. För både kvinnor och män är det vanligt att vara ensamboende i den tidiga 20-årsåldern. Andelen ensamboende minskar sedan till följd av parbildning fram till 35-årsåldern för båda könen.

Männen är ensamboende i betydligt högre utsträckning än kvinnorna fram till 60-årsåldern där en förändring sker och antalet ensamboende kvinnor blir fler.

Andelen äldre par som splittras, främst på grund av att den ene partnern avlider, ökar successivt med åldern. Det är vanligast att kvinnan blir ensam kvar, och de flesta ensamboende äldre är därför kvinnor.

Antalet ensamboende kvinnor är litet i medelåldern, delvis på grund av att barn till separerade par oftast är folkbokförda hos modern. I de åldrar när barnen flyttar till annat boende ökar antalet ensamboende bland kvinnorna.

Antal ensamboende efter ålder och kön, 2012

Registerbaserad hushållsstatistik

EN PERSON DEFINIERAS SOM BARN, oavsett ålder, då denne ingår i ett hushåll tillsammans med minst en av sina föräldrar och om personen själv saknar barn i samma hushåll. En förälder-barn-relation skapas om en person är biologisk förälder, adoptivförälder, vårdnadshavare eller så kallad annan person (när den faktiska vårdnaden sköts av annan person än vårdnadshavaren, t.ex. fosterföräldrar) till någon i hushållet.

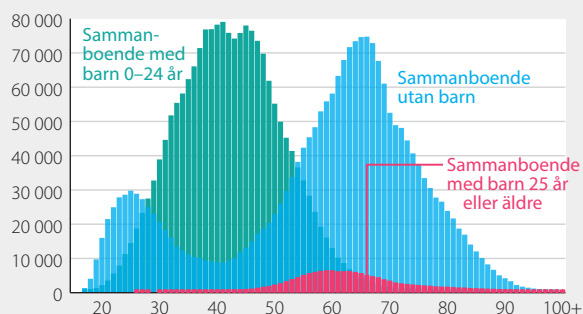
PAR SOM INTE ÄR GIFTA, registrerade partner eller saknar gemensamma barn räknas som sambopar om de uppfyller vissa kriterier. Dessa kriterier är att de ska bo i samma bostad, vara minst 18 år, ha olika kön, ha högst 15 års åldersskillnad, ej vara nära släkt och det endast finns ett möjligt sambopar i bostaden.

ÖVRIGA HUSHÅLL är exempelvis flergenerationshushåll och kompisboende.

HÄLFTEN AV ALLA PAR HAR BARN HEMMA

Knappt 4,4 miljoner personer bor i parförhållande. I åldrar upp till 27 år är det vanligast att paren är barnlösa, därefter är det vanligare att paren har barn. Att sammanboende par har hemmaboende barn är sedan vanligast upp till 54 års ålder då barnen i regel har lämnat föräldrahemmet och de flesta paren återigen lever utan barn. Män i par är i regel något äldre än kvinnorna.

Antal sammanboende personer efter hushållstyp och ålder, 2012

Tomas Johansson

arbetar med befolkningsstatistik på SCB
019-17 64 26
tomas.johansson@scb.se

Karta över hushåll i hyresrätt på baksidan.

Foto: Marie Linnér, Bildarkivet

Villa vanligaste boendeformen

Hälften av Sveriges befolkning bor i ett ägt småhus. Av familjer med barn i skolåldern bor 70 procent i ägt småhus. Hur vi bor styrs förutom av hushållets storlek och ekonomi även av ålder och geografi.

Det genomsnittliga antalet boende per hushåll i ägt småhus är 2,7 personer. I flerbostadshus med bostadsrätt och hyresrätt bor det knappt 2 personer per hushåll. Det framgår av den nya boendestatistiken, som varit möjlig att ta fram med hjälp av Lägenhetsregistret.

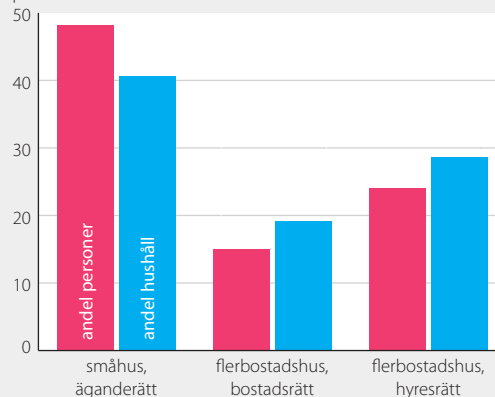
FÖR BARN ÄR DET ABSOLUT VANLIGAST att bo i småhus som hushållet äger. Boendet varierar dock beroende på barnets ålder. I alla åldrar är det vanligast att bo i småhus, men det är relativt många som i småbarns-åren bor i bostadsrätt eller hyresrätt i flerbostads-

60%
av tonåringarna bor i småhus som hushållet äger.

HÄLFTEN AV BEFOLKNINGEN BOR I ÄGT SMÅHUS

Andel av hushållen och av befolkningen som bor i de vanligaste boendeformerna

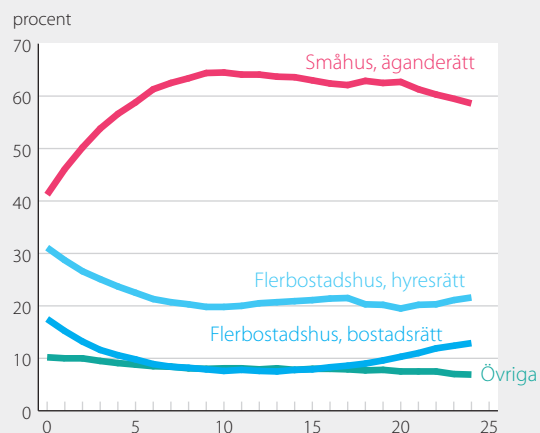
procent

Hushållen i ägda småhus är i genomsnitt större än hushåll i flerbostadshus. Det är skälet till att andelen hushåll som bor i småhus är lägre än andelen personer i denna boendeform.

ÄGT SMÅHUS ÄR DEN VANLIGASTE BOENDEFORMEN

Barn i åldern 0–24 år som bor med minst en förälder efter boendeform och ålder

Många familjer flyttar från flerbostadshus till småhus när barnen är i förskoleåldern.

hus. Under de första fem åren flyttar många barn från flerbostadshus till småhus.

Boendet för barn skiljer sig markant åt beroende på om de bor med en eller två föräldrar. Av cirka 1,7 miljoner barn till sammanboende bor 70 procent i ägt småhus. Av 390 000 barn till ensamstående föräldrar bor endast 15 procent i ägt småhus.

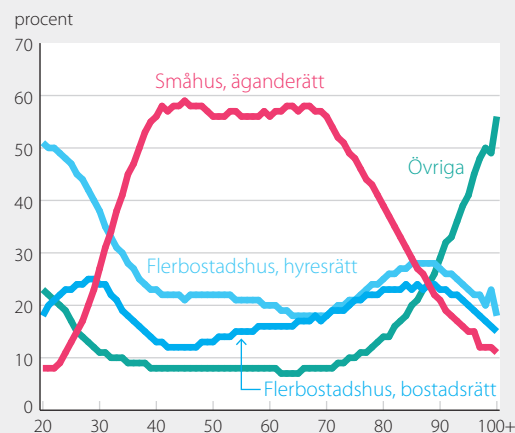
För att räknas som "barn" krävs att man är folkbokförd i samma lägenhet som minst en av föräldrarna. Det är mindre än hälften av alla i åldern 20–24 år som räknas som barn i den bemärkelsen.

UNGDOMAR SOM INTE BOR med sina föräldrar räknas som vuxna, och de bor i stor utsträckning i hyresrätt i flerbostadshus. För den gruppen är också andelen i övrigt boende relativt hög. Det beror på att studentbostäder ingår i övrigt boende. 11 procent av alla mellan 20 och 24 år bor i studentbostad. Andelen sjunker sedan och vid 30 års ålder är den endast 2 procent.

TEMA: HUSHÅLL OCH BOENDE

Vuxna 20 år och äldre efter boendeform

Fram till 30-årsåldern är det vanligast att bo i hyresrätt. Därefter blir det vanligare att bo i ett småhus. Bland äldre är det vanligt med boende i flerbostadshus och övrigt boende, där specialbostäder för äldre ingår.

Vuxnas boende speglar barnens boende. När det är dags för familjebildning flyttar många från flerbostadshus till småhus. Bostäder i småhus är i genomsnitt större än i flerbostadshus, vilket är en fördel när familjen växer. Det kan också vara då man har fått ekonomiska möjligheter att köpa sin bostad.

HUR VI BOR avgörs inte bara av hur gamla vi är, hur stort hushållet är eller vilken ekonomi vi har. En bidragande faktor är också hur bostadsbeståndet ser ut där vi väljer att bo. I storstadsområdena är det en stor övervikt av flerbostadshus, medan mindre kommuner istället har övervikt av småhus. Den övervägande delen av småhusen är äganderätter och en ganska liten andel är bostads- och hyresrätter.

Gagnef är den kommun som har störst andel hushåll i äganderätt i småhus. Det finns flera glesbygdskommuner, men även kranskommuner till de tre storstäderna, bland kommunerna med störst andel hushåll i ägda småhus. ■

DE 10 KOMMUNER MED STÖRSTA ANDELEN HUSHÅLL

... I ÄGDA SMÅHUS %

Gagnef	79,5
Öckerö	77,9
Tjörn	77,4
Vellinge	75,8
Mörbylånga	73,4
Orust	72,4
Ekerö	72,3
Habo	71,8
Robertsfors	71,6
Lekeberg	70,8

... I HYRESRÄTT I FLERBOSTADSHUS

Sundbyberg	53,7
Södertälje	48,4
Göteborg	47,7
Örebro	46,0
Landskrona	43,6
Eskilstuna	41,1
Norrköping	41,1
Botkyrka	40,3
Malmö	40,3
Katrineholm	39,3

... I BOSTADSRÄTT I FLERBOSTADSHUS

Solna	60,5
Stockholm	44,4
Täby	39,0
Fagersta	37,4
Nacka	36,6
Sundbyberg	36,3
Malmö	36,2
Uppsala	36,1
Lidingö	34,1
Järfälla	33,9

Statistiken baseras på Registret över totalbefolkningen den 31 december 2012 och uppgifter om lägenheter i Lägenhetsregistret.

BARN ÄR PERSONER SOM ÄR UNDER 25 ÅR och folkbokförda tillsammans med biologisk förälder, adoptivförälder, vårdnadshavare eller "annan person".

UPPLÅTELSEFORMERNA ÄGANDERÄTT, BOSTADSRÄTT OCH HYRESRÄTT avser fastighetsägarens juridiska form. Det innebär att boende i en bostadsrätt även omfattar personer som hyr sin lägenhet av en bostadsrättsförening eller hyr av bostadsrättsinnehavaren.

ÖVRIGT BOENDE utgörs av specialbostäder, lägenheter i flerbostadshus som är ägarlägenheter eller som bebos av ägaren av huset. Här ingår även en grupp med oklara uppgifter om byggnadstyp eller fastighetsägande.

Lovisa Sköld

arbetar med boendestatistik på SCB
019-17 64 74
lovisa.skold@scb.se

Var tredje äldre bor ensam

Andelen äldre som bor ensamma verkade länge öka, men den nya registerbaserade boendestatistiken visar att den är lägre idag än vid den senaste folk- och bostadsräkningen 1990. Skälet är att allt fler har sin make eller maka kvar i livet idag.

Från och med 80 års ålder är de ensamboende i majoritet bland kvinnorna.

Det är 32 procent av alla som är 60 år eller äldre som bor ensamma. Då ingår de knappa 5 procent som bor i äldreboende. Män är ensamboende i högre utsträckning än kvinnor fram till 60-årsåldern, därefter sker en förändring så att det istället är vanligare att kvinnor bor ensamma. 39 procent av de äldre kvinnorna och 23 procent av männen bor i hushåll som består av en person. Från och med 80 års ålder är de ensamboende i majoritet bland kvinnorna, medan motsvarande ålder för män är 90 år. Att bo ensam är ofta det man föredrar när möjlighet finns, nu liksom förr, jämfört med att leva ihop med släktingar eller andra

DESSA TAL döljer stora förändringar. För att belysa dem använder vi åldersgruppen 60 år eller äldre, en

gruppering som använts i folkräkningarna. I folk- och bostadsräkningen 1960 bodde 23 procent av gruppen 60+ ensamma, att jämföra med 32 procent år 2012.

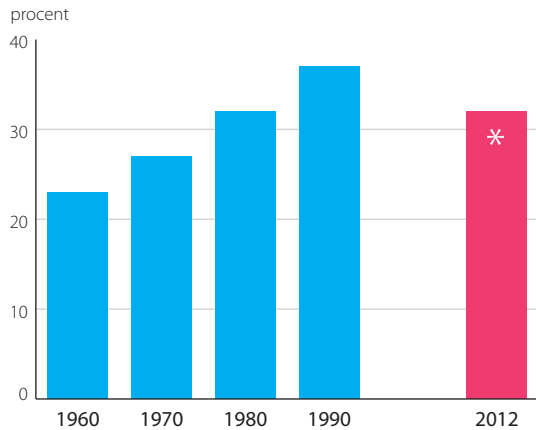
Det var under andra halvan av 1900-talet som en dramatisk demografisk förändring skedde. Nästan alla änkor och änklingar kom under den perioden att bo ensamma. 1975 bodde en av fyra änkor eller änklingar med barn eller andra. Samtidigt saknade många barn. Det gällde för 23 procent av de äldre 1970, jämfört med dagens 12 procent, vilket väl måste ses som en förbättring.

Historiska uppgifter tyder på att omkring en tiondel eller mer av de äldre redan under 1800-talet bodde ensamma. År 1945 bodde 31 procent av gruppen 65+ ensamma. Detta avsåg då andelen enper-

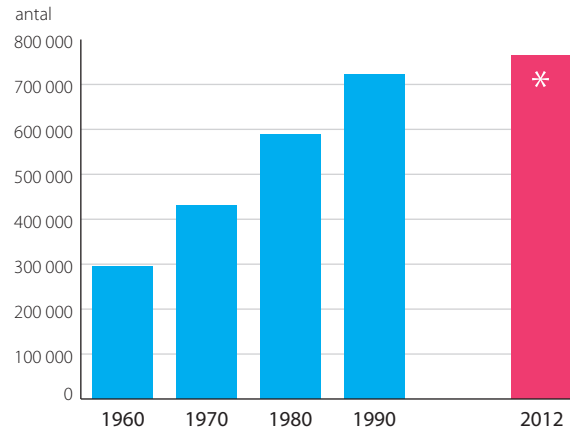

FLER ENSAMBOENDE ÄLDRE, MEN LÄGRE ANDEL SEDAN 1990

Andel ensamboende, 60 år eller äldre, 1960 till 2012

Antal ensamboende, 60 år eller äldre, 1960 till 2012

* 2012 års siffror är hämtade från den registerbaserade hushålls- och bostadsstatistiken, medan de tidigare uppgifterna är hämtade från folk- och bostadsräkningar som genomfördes som enkätundersökningar.

Ensamboendet varierar nämligen kommunerna emellan,

vilket inte är allmänt känt.

sonshushåll av personer i bostadshushåll. Med hänsyn tagen till de som bodde på ålderdomshem med mera, var andelen ensamboende äldre totalt ungefär 35 procent, det vill säga samma nivå som idag.

UTVECKLINGEN MELLAN den sista folk- och bostadsräkningen och upprättandet av den nya boendestatistiken visar att det skett en nedgång i ensamboendet bland äldre personer sedan 1990-talet, något som nog förvånar en del. Detta beror främst på att allt fler äldre har sin make, maka eller partner kvar i livet. Detta är i sin tur ytterst resultatet av att allt fler ingick giftermål från 1940-talet och framåt, något som sammanföll med det tilltagande samboendet. Även i åldern 60+ skaffar sig allt fler en sammanboende partner, med en stark uppgång de senaste två årtiondena.

Cirka 5 procent av de äldre har idag en sambo, därtill har 5 till 7 procent en så kallad särbo. Vi har under senare årtionden haft en lavinartad ökning av guldrörlöpp och andra långlivade relationer,

parallellt med att ytterst få äldre i Sverige numera bor tillsammans med barn eller andra. 1954 var den andelen 27 procent, 1975 hade den minskat till 9 procent, för att idag uppgå till cirka en procent.

EFTERSOM ANTALET äldre, 60+, totalt sett har ökat från cirka 1,3 miljoner 1960 till dagens 2,4 miljoner, så har även det absoluta antalet ensamboende ökat. Det har mer än fördubblats. Det är något man märkt ute i den kommunala omsorgen, men ibland förväxlat med att ensamboendet som boendeform i sig blivit "vanligare".

DET ÄR GLÄDJANDE att man nu enkelt för varje kommun, kommungrupp eller liknande kan ta fram andelen ensamboende i olika åldrar.

Ensamboendet varierar nämligen kommunerna emellan, vilket inte är allmänt känt, men givetvis får konsekvenser för både anhörigomsorgen och de offentliga insatserna. Det är 39 procent av gruppen 60+ som bor ensamma i Stockholm, jämfört med riksgenomsnittet på 32 procent. Ett exempel på en kommun med låg andel ensamboende äldre är Mullsjö i Jönköpings län med 26 procent. ■

32%

av personer som är 60 år eller äldre bor ensamma.

LÄS MER

Tills döden skiljer oss åt – eller? Valfärd nr 4, 2010.

Gerdt Sundström

Professor emeritus
Hälsö högskolan
i Jönköping
070-22 22 180
gerdt.sundstrom@hhj.hj.se

Att efter en separation bo halva tiden var hos föräldrarna har blivit allt vanligare. Det finns inte så mycket statistik om dessa barn. SCB har därför på uppdrag av regeringen genomfört en unik undersökning som kastar nytt ljus på frågan.

Läs om
undersök-
ningens
resultat!

Barn med växelvis boende

– belysta i statistiken

Trots att det är så pass vanligt att barn bor ungefär lika mycket hos båda sina föräldrar, finns det alltså inte någon information om växelvis boende i den officiella barn- och familjestatistiken. Skälet är att statistiken bygger på register, och där kopplas barnens boende till den förälder som de är folkbokförda hos. Detta trots att verkligheten kan se helt annorlunda ut. Det berättar **Anna Nyman** på SCB:s prognosinstitut, som är en av rapportförfattarna.

VAD MISSAR MAN I REGISTREN NÄR DET GÄLLER BARN MED VÄXELVIS BOENDE?

– **För det första vet man inte** hur många barn som bor växelvis, och i vilka grupper det är vanligt. Det är dessutom svårt att beskriva den ekonomiska standarden för barn med särlevande föräldrar genom register. I registren får barnen den ekonomiska standard som ena förälderns hushåll har, den som de är folkbokförda hos. Men om de bor växelvis har de egentligen halva sin ekonomiska standard från den andra förälderns hushåll och det är viktigt att få veta mer om, säger hon.

En del av SCB:s uppdrag handlar just om att bättre beskriva ekonomin för barn med växelvis boende, för att kunna nyansera bilden av dessa barns ekonomiska förhållanden.

15 000 barn med särlevande föräldrar blev utvalda i undersökningen, och det unika är att båda föräldrarna har fått möjlighet att ge sin bild av situationen. För barnen

Anna Nyman är också medlem av Valfärds redaktion.

vars båda föräldrar har besvarat enkäten har det varit möjligt att jämföra mammans och pappans svar.

– **Det är tydligt att föräldrarna** är engagerade i den här frågan och många har lämnat mycket information i form av öppna svar och egna kommentarer, säger Anna Nyman.

VAD BIDRAR UNDERSÖKNINGEN MED FÖR NY KUNSKAP?

– **Dels bekräftas att trenden** med ökande växelvis boende håller i sig. Det är vanligare att barnen bor växelvis om det har gått kort tid efter separationen. Vi fick också veta att 7–12-åringar oftast bor växelvis, medan yngre och äldre barn gör det i mindre utsträckning.

VAR DET NÅGOT SOM FÖRVÅNADE ER I RESULTATET?

– **Ja, generellt kan man säga** att om föräldrarna har en högre utbildningsnivå och en högre inkomstnivå så är det vanligare med växelvis boende. Det som överraskade var att detta samband är starkare för män än för kvinnor. Undersökningen ger dock inte svar på varför det är på det här sättet.

KAN DET BLI ÄNNU VANLIGARE MED VÄXELVIS BOENDE I FRAMTIDEN?

– **Det är svårt att veta**, men om mammor och pappor delar mer lika på både betalt arbete och omsorg om barnen kanske det leder till att fler väljer växelvis boende efter en separation. Undersökningen visar att de flesta föräldrar vill vara nära sitt barn. Att inte vara nöjd med hur barnet bor är vanligast om barnet bor mest eller bara hos sin andra förälder, säger Anna Nyman.

Teresia Dunér

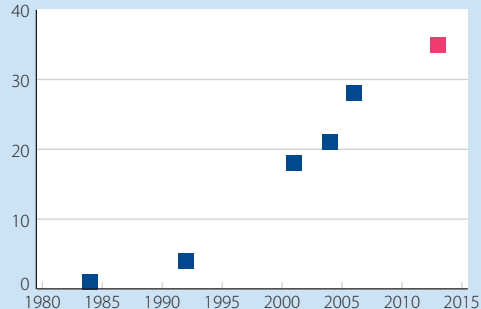
Fler barn bor växelvís hos mamma och pappa

Vart tredje barn med särlevande föräldrar bor växelvís hos sina föräldrar. Om separationen mellan föräldrarna skett under de senaste åren bor hälften av barnen växelvís. Det är vanligare med växelvís boende om båda föräldrarna har hög utbildning, hög inkomst, är födda i Sverige och inte var unga då de fick barn. →

VÄXELVIS BOENDE ALLT VANLIGARE ...

Växelvis boende bland barn med särlevande föräldrar

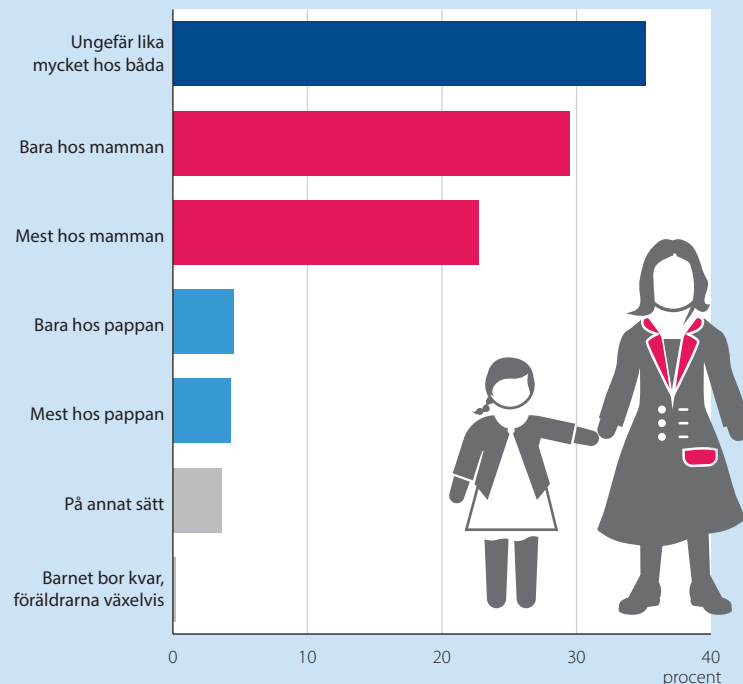
procent

Källa: SCB:s Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) för samtliga år utom 2012/13 som är hämtat från denna undersökning.

... MEN FORTFARANDE VANLIGAST ATT BO BARA ELLER MEST HOS MAMMA

Hur bor barnet? Andel barn 1–18 år, år 2012/13

Drygt var tredje barn med särlevande föräldrar bor växelvis hos sina föräldrar. Drygt hälften bor mest eller bara hos mamman medan knappt en av tio bor mest eller bara hos pappan.

Hälften av de barn vars föräldrar har separerat under de senaste två åren bor lika mycket hos sin mamma och sin pappa.

Att som barn ha varit med om att föräldrarna separerar är vanligare nu än förr. Fram till mitten av 1900-talet var det ovanligt att barn var med om att föräldrarna gick skilda vägar. Därefter är det allt fler barn som har upplevt detta. Ökningen var särskilt stor från 1970-talet fram till slutet av 1990-talet. På 2000-talet har emellertid trenden med fler föräldraseparationer stagnerat eller till och med vänt.

I SVERIGE FINNS 1,9 MILJONER barn i åldrarna 0–17 år. År 2012 var andelen barn med särlevande föräldrar 25 procent. Det betyder att närmare 480 000 barn har föräldrar som har separerat eller aldrig levt tillsammans.

SCB har på uppdrag av Socialdepartementet genomfört en undersökning där man frågat särlevande föräldrar hur de löser boendet och ekonomin för gemensamma barn.

Syftet har varit att få en bild av hur vardagen ser ut för barn vars föräldrar inte lever ihop. Båda föräldrarna har fått möjlighet att svara på enkäten.

Undersökningen visar att 35 procent av barnen med särlevande föräldrar bor växelvis, alltså ungefär lika mycket hos sin mamma och sin pappa. Det betyder att det är vanligt att barn flyttar mellan sina föräldrar och har två olika "familjevardagar".

VÄXELVIS BOENDE har blivit vanligare under de senaste åren. I mitten på 1980-talet bodde 1 procent av barnen med separerade

föräldrar växelvis. Denna andel hade ökat till omkring 4 procent i början på 1990-talet och till 28 procent år 2006/07. Det kan finnas flera förklaringar till ökningen av växelvis boende. En förklaring kan vara ökad jämställdhet mellan mammor och pappor, där mammor förvärvsarbetar i större utsträckning samtidigt som pappor i större utsträckning bidrar i hushållsarbetet. Det har även införts lagändringar i syfte att stärka barnets rätt till båda sina föräldrar. Införandet av så kallade pappamånader i föräldraförsäkringen kan ha påverkat föräldrar att dela mer lika på omsorgen av barnen. Det växelvisa boendet har också utvecklats i takt med att gemensam vårdnad blivit vanligare.

Även om växelvis boende har blivit allt vanligare visar undersökningen att det fortfarande är vanligast att barn bor bara eller mest hos mamman. Nära 30 procent av barn med särlevande föräldrar bor bara hos

35 %

av barn med särlevande föräldrar bor växelvis.

VANLIGAST MED VÄXELVIS BOENDE I 7-9-ÅRSÅLDERN

Hur bor barnet? Andel efter barnets ålder och kön, år 2013/13. Procent

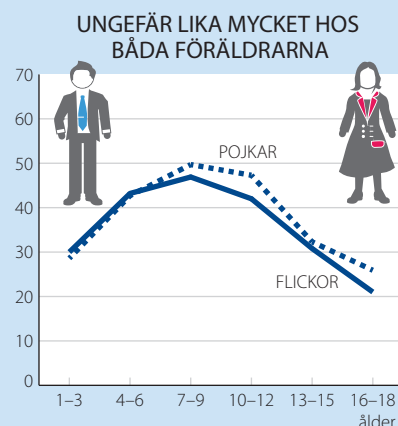
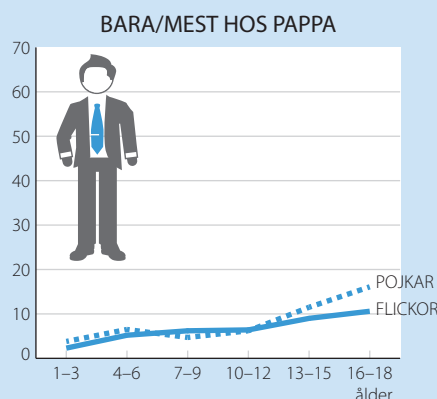
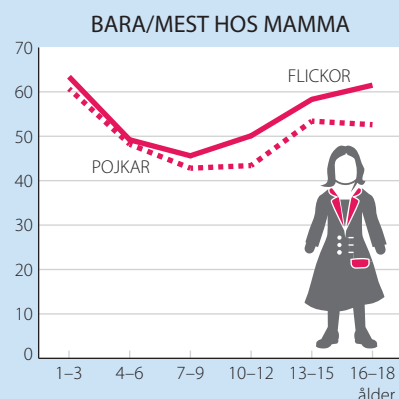

Foto: Anne Dillner, Bildarkivet

sin mamma och 23 procent bor mest hos mamman. Knappt var tionde barn bor mest eller bara hos pappan.

Växelvis boende är vanligast bland barn som är 7-9 år. I den åldersgruppen bor nästan hälften av barnen ungefär lika mycket hos båda föräldrarna. Både bland yngre och äldre barn är växelvis boende mindre vanligt. Barn i den yngsta åldersgruppen, 1-3 år, är de som i störst utsträckning bor bara eller mest hos mamman. Det gör drygt 60 procent av dessa barn, medan omkring 30 procent bor växelvis. Ungdomar i 16-18-årsåldern är de som i minst utsträckning bor halva tiden var hos sin mamma och sin pappa. Det gäller särskilt flickor där 21 procent i den åldersgruppen bor växelvis. Motsvarande andel bland pojkarna är 26 procent. Bland 16-18-åringarna är det något vanligare än bland de yngre att bo mest eller bara hos sin pappa. Det gäller särskilt pojkar.

” Växelvis boende är vanligast bland barn med föräldrar födda i Sverige.

INTE BARA BARNETS ÅLDER har betydelse för om barnet bor växelvis eller inte. Även föräldrarnas ålder tycks ha betydelse. De som blev föräldrar i unga år har i mindre utsträckning barn som bor växelvis än de som var äldre när de fick sitt första barn.

Resultat från undersökningen visar att växelvis boende är vanligast bland barn med föräldrar födda i Sverige. Fyra av tio barn vars båda föräldrar är födda i Sverige bor halva tiden hos vardera förälder. Bland

barn till utrikes födda föräldrar är motsvarande andel ett av tio barn.

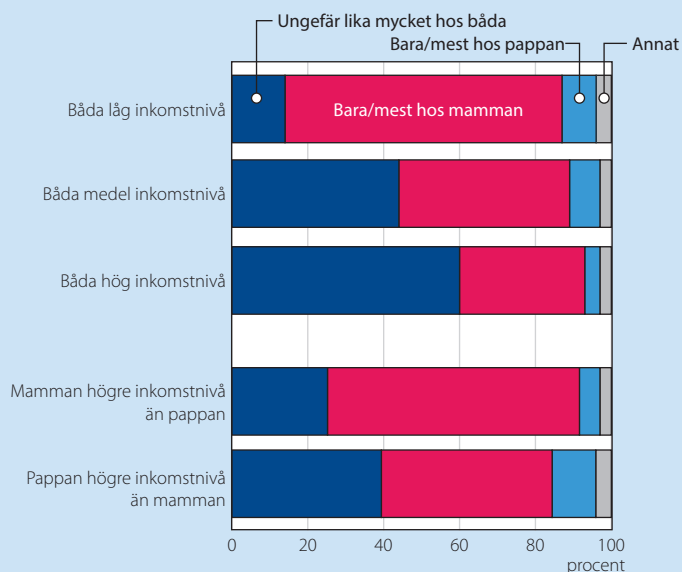
Även föräldrarnas utbildningsnivå och inkomst tycks ha betydelse för boendet. Barn till högutbildade och höginkomsttagare bor oftare växelvis än barn till föräldrar med lägre utbildnings- och inkomstnivå.

Det är också av betydelse vem av föräldrarna som har högst inkomstnivå. Om mamman har högre inkomstnivå än pappan är växelvis boende mindre vanligt än om pappan har högre inkomstnivå än mamman. Allra vanligast är växelvis boende bland de barn där båda föräldrarna tillhör gruppen med de högsta inkomsterna.

BARN TILL FÖRÄLDRAR MED HÖGA INKOMSTER BOR OFTARE VÄXELVIS

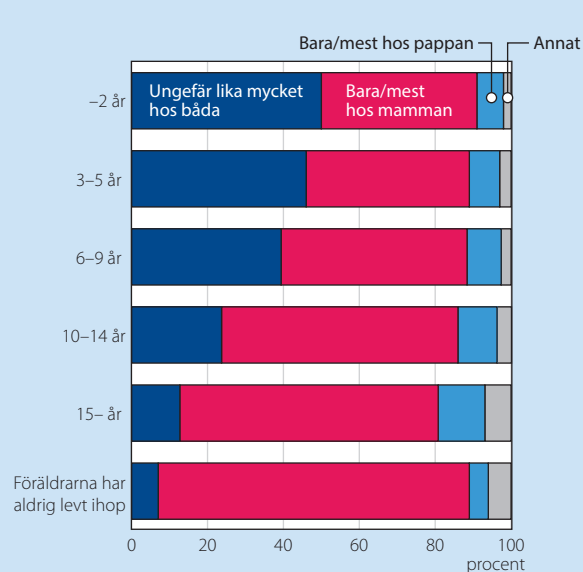
Hur bor barnet? Andel barn efter föräldrarnas inkomstnivå, år 2012/13

När det gäller förvärvsinkomst har föräldrarna som svarat på enkäten delats in i tre inkomstklasser, en grupp med de 25 procent som har de lägsta inkomsterna (218 500 kronor eller lägre), en med de 50 procent som ligger i mitten av inkomstfördelningen (218 600–388 300 kronor) och en med de 25 procent som har de högsta inkomsterna (388 400 kronor eller högre). Inkomsterna avser taxerad förvärvsinkomst år 2011.

VÄXELVIS BOENDE VANLIGAST BLAND BARN TILL NYSEPARERADE FÖRÄLDRAR

Hur bor barnet? Andel barn efter tid sedan separationen, år 2012/13

Växelviss boende är vanligare om föräldrarna separerat under de senaste åren. Hälften av de barn vars föräldrar separerat de senaste två åren bor växelvis, jämfört med 13 procent av barnen vars föräldrar separerade för 15 år sedan eller mer.

➔ **HÄLFTEN AV DE BARN** vars föräldrar har separerat under de senaste två åren bor lika mycket hos sin mamma och sin pappa. Det är mindre vanligt att barnen bor växelvis om det gått längre tid sedan separationen. Att växelvis boende är vanligare om separationen skett under de senaste åren kan bero på flera saker. Det kan dels vara ett tecken på att det idag är vanligare att barn efter en separation bor lika mycket hos båda sina föräldrar än vad det varit tidigare. En annan anledning till att växelvis boende är mindre vanligt om separationen ligger längre tillbaka i tiden kan vara att barnen i genomsnitt är äldre, och äldre barn bor växelvis i mindre utsträckning än yngre. Det kan också handla om att barnens boende förändras med tiden och att det senare inte är lika vanligt att bo växelvis som det är direkt efter en separation.

Föräldrarna har i undersökningen beskrivit hur barnens boende ser ut idag

jämfört med precis efter separationen. Det är vanligare att barnen bor mer hos mamman idag än direkt efter separationen. 28 procent av barnen bor mer hos sin mamma nu jämfört med direkt efter separationen medan 11 procent bor mer hos sin pappa nu jämfört med precis efter separationen.

” Barn till högutbildade och höginkomsttagare bor oftare växelvis än barn till föräldrar med lägre utbildningsnivå och inkomstnivå.

FÖRÄLDRARNA HAR FÅTT ange vad de tycker om överenskommelsen de har om barnets boende. Det är vanligare att mammor är nöjda med överenskommelsen än att pappor är det, medan pappor i större utsträckning än mammor uppger att de inte alls är nöjda.

Att pappor är mer missnöjda med överenskommelsen om boendet än vad mammor är kan hänga samman med att papporna inte har barnen boende hos sig i lika stor utsträckning som mammorna. Bland föräldrar som har barnet boende hos sig halva tiden eller mer är en majoritet nöjda med överenskommelsen om barnets boende. Bland dessa föräldrar är det ungefär 2 procent som inte alls är nöjda. Det kan jämföras med att 15 respektive 28 procent inte alls är nöjda bland dem där barnet bor mest respektive bara hos sin andra förälder.

Föräldrar som har barnen boende växelvis tycks vara ganska ense. En stor majoritet

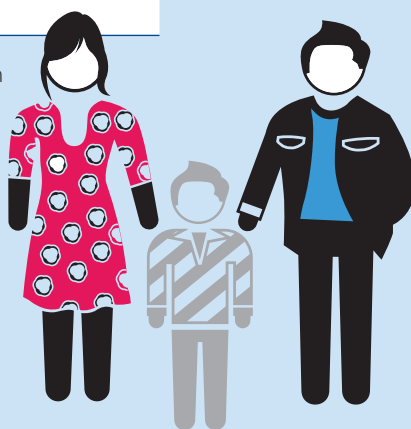
MAMMOR MEST NÖJDA MED VAR BARNET BOR

År 2012/13. Procent

	Mammor	Pappor
Är nöjd	67	56
Är ganska nöjd	18	20
Är inte särskilt nöjd	5	7
Är inte alls nöjd	4	10
Ingen åsikt	3	4
Annat	4	3
Summa	100	100

Vad tycker du om den överenskommelse ni har om ditt barns boende idag?

Mammor är oftare nöjda med överenskommelsen om barnets boende än vad pappor är. Skillnaden kan bero på att mammor i större utsträckning än pappor har barnet boende hos sig. Minst nöjda är de föräldrar som har barnet boende hos sig mindre än halva tiden.

FAKTA

Om undersökningen

Statistiska centralbyrån (SCB) skickade under hösten 2012, på uppdrag av Socialdepartementet, ut enkäter till särlevande föräldrar till närmare 15 000 barn. Syftet var att få en bild av hur vardagen ser ut för barn vars föräldrar inte lever ihop, och få kunskap om hur föräldrarna löst boende och ekonomi för barnet. Båda föräldrarna har fått möjlighet att besvara enkäten. 37 procent av föräldrarna svarade. Sett ur ett barnperspektiv var det 58 procent av barnen där minst en av föräldrarna besvarade enkäten.

Resultaten från undersökningen redovisas ur både ett barn- och ett föräldraperspektiv. Resultat ur ett barnperspektiv har tagits fram på följande sätt: för de barn där en av föräldrarna har svarat på undersökningen används svaret från denna förälder. I de fall båda föräldrarna har svarat har slumpen fått avgöra om mammans eller pappans svar ska användas.

bland dessa föräldrar, 92 procent, har själva kommit överens om hur barnet ska bo. Det är relativt få i denna grupp som har vänt sig till någon utomstående för att få hjälp med överenskommelsen om barnets boende. De med växelvis boende barn har också till övervägande del själva kommit överens om hur ekonomin skulle lösas. Det har 80 procent gjort. Bland dem som har barnet boende hos sig hela eller mesta tiden har en tredjedel själva kommit överens om hur ekonomin skulle lösas. I denna grupp är det istället många som har ansökt om underhåll via Försäkringskassan.

FÖR MÅNGA FÖRÄLDRAR är det viktigt att träffa och ha nära till barnet efter en separation. När föräldrarna tillfrågas vad som mest påverkade beslutet om hur deras barn skulle bo så är det vanligaste svaret att båda föräldrarna ville träffa eller ha nära till barnet. Detta gäller framförallt föräld-

rar till växelvis boende barn där 76 procent angav detta som det som hade mest påverkan på beslutet om var barnet skulle bo.

Trots att det finns föräldrar som inte känner sig nöjda med barnets boende och försörjning visar den här undersökningen att det finns de som kommer bra överens. Det gäller föräldrar med alla typer av boendeformer för barnet men i allra störst utsträckning de som har barnet boende växelvis. Att föräldrarna till växelvis boende barn är mer eniga är inte förvånande. Att ha barnet boende lika mycket hos båda föräldrarna kräver samarbete och om man inte är överens kanske man i mindre utsträckning väljer växelvis boende. ■

LÄS MER

Olika familjer lever på olika sätt – om barns boende och försörjning efter en separation. *Demografiska rapporter 2014:1. SCB.*

Anna Nyman och Lotta Persson arbetar med demografisk analys på SCB

Anna Nyman
08-506 945 94
anna.nyman@scb.se

Lotta Persson
08-506 942 11
lotta.persson@scb.se

DE FLESTA BARN I FÖRSKOLA – oavsett bakgrund

I takt med att allt fler barn går i förskola har skillnaderna mellan grupper av barn minskat. Idag går de flesta barn i förskola, oavsett social bakgrund. En del av förklaringen kan vara att även barn till föräldralediga och arbetslösa numera har rätt till plats i förskola.

 Sedan slutet av 1990-talet har antalet barn som är inskrivna i förskolan ökat kraftigt. Det har aldrig funnits så många barn i förskolan som idag, närmare en halv miljon barn. År 1999 fanns 315 000 barn inskrivna i förskola. Även andelen barn i åldern 1–5 år som är inskrivna i förskolan har ökat. Skolverkets officiella statistik visar att denna andel har ökat från 64 procent 1999 till 84 procent 2012.

Med hjälp av en undersökning riktad till föräldrar har Skolverket information om förskolebarnens sociala bakgrund. Skolverkets föräldraundersökning 2012 visar att i takt med att allt fler barn går i förskola

84 %
av barn 1–5 år är
inskrivna i förskolan.

har de sociala skillnaderna i förskolan minskat och är i stort sett borta. Idag går de flesta barn i förskola, oavsett bakgrundsfaktorer som föräldrarnas civilstånd, födelseland eller utbildningsnivå. Det är en skillnad jämfört med undersökningen som gjordes 1999, som visade större skillnader i nyttjande av förskola beroende på barnens sociala bakgrund.

EN FÖRÄNDRING SEDAN 1999 är att det då var vanligare att barn till ensamstående föräldrar hade plats i förskola, jämfört med barn till gifta eller samboende. År 2012 har den skillnaden blivit betydligt mindre. En annan skillnad är att barn till utrikes födda tidigare i större utsträckning hade plats i förskola jämfört med barn till inrikes födda. Den skillnaden har minskat och är nu försumbar. För barn vars ena förälder är född i Sverige och den andra är född utomlands är andelarna över tid ungefär desamma som för barn vars båda föräldrar är födda utomlands.

På motsvarande sätt har även skillnaderna mellan barn till föräldrar som har hög respektive låg utbildningsnivå minskat över tid. Tidigare hade barn till föräldrar med hög utbildningsnivå i större utsträckning plats i förskola jämfört med barn till

Om undersökningen

I Skolverkets föräldraundersökningar 1999, 2002, 2005 och 2012 ställs frågor till ett urval föräldrar med barn i åldern 1–5 år respektive 6–12 år. Frågorna gäller föräldrarnas inställning till bland annat förskola och fritidshem, föräldrarnas sociala bakgrund m.m. Skillnaderna över tid mellan grupper av föräldrar, t.ex. ensamstående och gifta/sammanboende, är signifikanta.

FÖRÄLDRAUNDERSÖKNINGEN ÄR UNIK eftersom den bygger på enkätsvar från föräldrarna. Den officiella statistiken om förskola baseras på kommunernas uppgifter om deltagande. Metoderna för de båda insamlingarna skiljer sig åt när det gäller tidpunkt, uppgiftslämnare, urval kontra totalundersökning med mera, vilket medför att resultaten inte är helt jämförbara.

I den officiella statistiken lämnar kommunerna uppgifter på grupp nivå, vilket betyder att uppgifter om till exempel föräldrarnas socioekonomiska bakgrund inte ingår. Från och med hösten 2014 kommer emellertid individuppgifter om barn och personal i förskola och pedagogisk omsorg att börja samlas in i den officiella statistiken.

föräldrar med låg utbildningsnivå. År 2012 har nio av tio barn, oavsett föräldrarnas utbildning, plats i förskola.

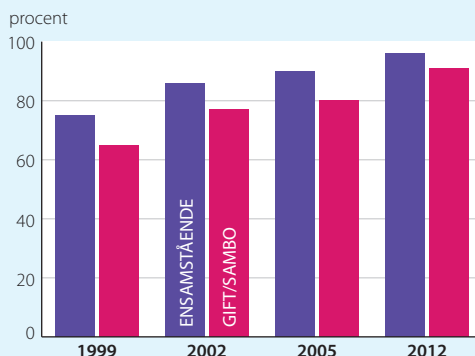
DET FINNS FLERA FÖRKLARINGAR till att allt fler barn går i förskola och till att de sociala skillnaderna har minskat. Under åren 2001–2003 genomfördes ett antal reformer med syfte att öka tillgängligheten till förskola och pedagogisk omsorg (tidigare familjedaghem). Reformerna innebar att även barn till föräldralediga och arbetslösa föräldrar fick rätt till plats i förskola. Samtidigt infördes maxtaxa, det vill säga ett tak för föräldraavgifterna.

En annan förklaring till att allt fler barn går i förskola är att intresset för förskolan och dess pedagogiska innehåll har ökat under senare år. Resultaten i Skolverkets föräldraundersökning 2012 visar att många föräldrar har god kännedom om förskolans läroplan och tycker att verksamheten överensstämmer med deras behov och önskemål. Ju närmare vi kommer en situation där alla barn går i förskola, desto mindre kommer troligen skillnaderna mellan olika grupper att bli. ■

ALLT MINDRE SKILLNAD I HUR VANLIGT DET ÄR MED FÖRSKOLA BEROENDE PÅ FÖRÄLDARNAS ...

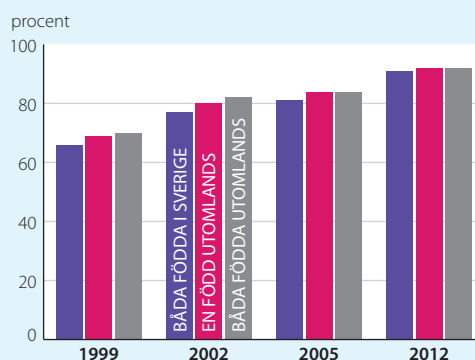
... CIVILSTÅND

Andel inskrivna barn 1–5 år i förskola efter föräldrarnas civilstånd, 1999–2012

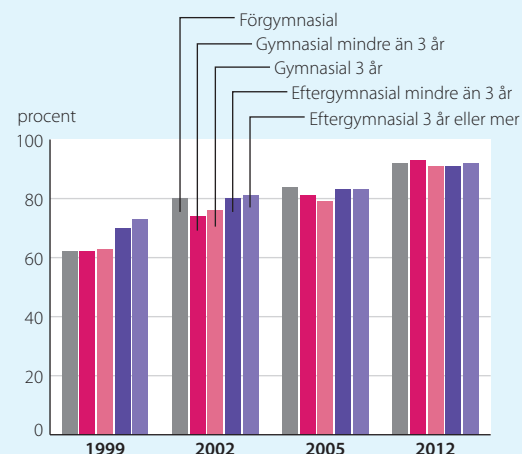
... FÖDELSELAND

Andel inskrivna barn 1–5 år i förskola efter föräldrarnas födelse land, 1999–2012

... OCH UTBILDNINGSNIVÅ

Andel inskrivna barn 1–5 år i förskola efter föräldrarnas högsta utbildning, 1999–2012

Idag går de flesta barn i förskola, oavsett bakgrunds-faktorer som föräldrarnas civilstånd, födelse land eller utbildningsnivå.

LÄS MER

Skolverket 2013, Föräldrars val och inställning till förskola och fritidshem, www.skolverket.se/foraldraundersokningen

Skolverkets officiella statistik om förskola, www.skolverket.se/statistik-och-utvardering/statistik

Mer information om skollag och läroplaner finns på www.skolverket.se

Åsa Nordström och Barbro Dunér arbetar som undervisningsråd vid Skolverket.

Åsa Nordström

08-527 332 65
asa.nordstrom@skolverket.se

Barbro Dunér

08-527 332 09
barbro.duner@skolverket.se

TID I SVERIGE

viktigt för skolresultat

Foto: Jörgen Wiklund, Bildarkivet

I vilket land man är född spelar roll för skolresultaten. Utrikes födda elever har lägre betyg i grundskolan än inrikes födda och färre får behörighet till gymnasieskolan och högre studier. Särskilt gäller det elever som bott en kort tid i Sverige.

I grundskolan har inrikes födda elever högre genomsnittligt betyg, meritvärde, än utrikes födda. Skillnaden i betyg återspeglas också i andelen som är behöriga till gymnasiet. Under perioden 2007–2011 var 91 procent av inrikes födda elever behöriga till gymnasieskolan, jämfört med 65 procent av de utrikes födda. Inom gruppen utrikes födda finns skillnader mellan flickor och pojkar samt mellan elever som är födda i olika länder och varit olika lång tid i Sverige.

Flickor uppnår i något högre grad än pojkar behörighet till gymnasiet. Det gäller oavsett vilken region man är född i, utom bland elever som är födda i Sydamerika.

OM MAN JÄMFÖR SKOLRESULTAT för elever födda i olika regioner är inrikes födda i störst utsträckning behöriga till gymnasiet, följt av elever födda i Norden och Nordamerika/Oceanien. Elever födda i Afrika och Asien har lägst studieresultat – bland eleverna födda i Afrika är mindre än hälften behöriga till gymnasiet. En anledning till skillnaderna kan vara att förutsättningarna för studier i de länder eleverna kommer från varierar. Kommer man från ett land med låg läskunnighet påverkas sannolikt studieresultaten negativt i det nya landet. Det är också känt att elever till högutbildade föräldrar har bättre studieresultat än andra elever oavsett var man är född.

Hur länge man bott i Sverige har avgörande betydelse för hur väl man lyckas i skolan. Elever som levt i Sverige under hela sin skolgång är i betydligt högre

FAKTA

För att få behörighet till gymnasieskolan krävs att man har godkänt betyg i **engelska, matematik och svenska** eller svenska som andra språk. Fram till hösten 2011 var detta det enda kravet för samtliga utbildningar på gymnasiet. Hösten 2011 infördes därutöver olika behörighetskrav för att få börja en gymnasieutbildning beroende på om man väljer ett yrkesförberedande eller högskoleförberedande program. För att få jämförelse med tidigare år har hänsyn inte tagits till de skärpta behörighetsreglerna för år 2011.

HÖGST BETYG FÖR ELEVER FÖDDA I SVERIGE OCH NORDAMERIKA

Genomsnittligt meritvärde för flickor och pojkar i årskurs 9 efter födelseregion, 2011

	Flickor	Pojkar
Inrikes födda	224	201
Utrikes födda	180	160
Norden utom Sverige	213	196
EU utom Norden	199	184
Övriga Europa	182	166
Afrika	130	120
Asien	178	154
Nordamerika/Oceanien	230	200
Sydamerika	189	180

MERITVÄRDET är summan av betygsvärdena för de 16 bästa betygen i årskurs 9. Betyget Godkänd ger 10 poäng, Väl godkänd 15 poäng och Mycket väl godkänd ger 20 poäng. Det högsta meritvärde en elev kan få är således 320.

LÅG ANDEL BEHÖRIGA TILL GYMNASIET BLAND DE SOM VARIT KORT TID I SVERIGE

Andel utrikes födda flickor och pojkar som uppnått behörighet till gymnasieskolan, efter tid i Sverige, 2007–2011

	TID I SVERIGE					
	0–4 år		5–9 år		10 år –	
	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar	Flickor	Pojkar
Norden utom Sverige	79	71	87	87	91	88
EU utom Norden	57	55	84	84	87	86
Övriga Europa	48	45	75	74	84	83
Afrika	21	22	66	63	82	74
Asien	29	24	70	66	84	84
Nordamerika/Oceanien	52	48	89	90	93	91
Sydamerika	34	37	78	77	83	83

Elever som varit kort tid i Sverige är i minst utsträckning behöriga till gymnasiet. Speciellt bland elever födda i Afrika och Asien och som varit i Sverige mindre än fem år är det en låg andel som är behöriga.

Sverigefödda
flickor: 92 %
pojkar: 90 %

65 %

av utrikes födda elever var behöriga till gymnasiet.

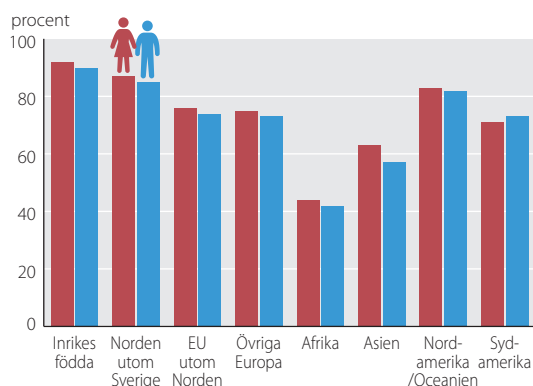
grad behöriga till gymnasiet än elever som levtt kortare tid i landet. Det gäller oavsett vilken region de är födda i. Över 80 procent av de som bott i Sverige under hela skolgången fick behörighet till gymnasiet under perioden 2007–2011, undantaget pojkar som är födda i Afrika. Bland elever födda i Afrika och Asien är det många som bott kort tid i Sverige, och de har speciellt svårt att uppnå behörighet till gymnasiet. Mindre än 30 procent av elever födda i Afrika och Asien som varit i Sverige mindre än 5 år är behöriga.

ÖVER TID HAR ANDELEN behöriga till gymnasiet varit ungefär densamma bland inrikes födda elever, medan andelen minskat bland utrikes födda. Under perioden 2007–2011 var andelen behöriga till gymnasiet 8 procentenheter lägre för de utrikes födda eleverna jämfört med perioden 2002–2006. Den minskade andelen behöriga bland utrikes födda gäller för alla grupper undantaget flickor födda i Norden och pojkar födda i Nordamerika/Oceanien. Minskningen har varit störst för elever födda i Afrika, där andelen behöriga till gymnasieskolan minskat från 64 till 43 procent. Det kan delvis förklaras av att invandringen från Afrika har ökat och att många av eleverna som är födda i Afrika har varit kort tid i Sverige.

Hur det sedan går på gymnasiet är viktigt då i stort sett hela arbetsmarknaden kräver minst gymnasieutbildning. Elever födda i Sverige, Norden, EU och Nordamerika/Oceanien hade högst genomsnittligt gymnasiebetyg under perioden 2007–2011. Elever födda i dessa länder har också högst andel som är behöriga till högre studier. Liksom i grundskolan är det eleverna födda i Afrika och Asien som har lägst betyg i gymnasiet och även lägst andel som är behöriga till högre studier. ■

LÄGST ANDEL BEHÖRIGA TILL GYMNASIET BLAND ELEVER FÖDDA I AFRIKA

Andel flickor och pojkar behöriga till gymnasieskolan efter födelseregion, 2007–2011

Andelen som är behöriga till gymnasieskolan varierar kraftigt mellan elever födda i olika regioner. Flickor och pojkar födda i Sverige eller övriga Norden är behöriga i större utsträckning än andra.

LÄS MER

I rapporten "Integration – en beskrivning av läget i Sverige" kan du läsa mer om inrikes och utrikes föddas utbildning, inkomstskillnader samt skillnader i förvärvsarbete, valdeltagande och hälsa.

På SCB:s webbplats finns en särskild ingång för integrationsstatistik:
www.scb.se/integration

Anna-Karin Nylin

arbetar med integrationsstatistik på SCB
08-506 942 32
anna-karin.nylin@scb.se

Ökande elevkullar kan förvärra lärarbrist

Arbetsgivarna rapporterar stor brist på grundskollärare i matematik och NO i SCB:s senaste Arbetskraftsbarometer. Rekryteringsläget har försämrats de senaste åren, och i takt med ökande elevkullar finns det risk att bristen fortsätter.

» Nio av tio arbetsgivare uppger i undersökningen att det är brist på nytutexaminerade lärare i matematik och naturorienterade ämnen för grundskolans senare år. Nästan lika många, åtta av tio, uppger även att det är ont om yrkeserfarna grundskollärare med denna inriktning.

BRISTEN PÅ MATEMATIK- OCH NO-LÄRARE sticker ut när man jämför med rekryteringsläget för de övriga lärargrupperna i grundskolan. Tillgången på grundskollärare för tidiga år och på grundskollärare i språk och samhällsorienterade ämnen är mer balanserad. Knappt sex av tio arbetsgivare uppger dock att det råder brist på yrkeserfarna lärare för grundskolans tidiga år.

Bristen på lärare i matematik och NO är inget nytt fenomen, utan har utvecklats successivt de senaste tio åren. År 2004 rapporterade arbetsgivarna att tillgången på grundskollärare i matematik och NO

var balanserad. Efter det har tillgången försämrats i stort sett varje år.

Som för de flesta yrken och utbildningsgrupper styrs bristen på matematik- och NO-lärare av tillgång och efterfrågan. Tillgången handlar främst om hur många som examineras, hur många som väljer att arbeta inom utbildningssektorn och hur många som går i pension. Efterfrågan styrs av elevkullarnas storlek, som tillsammans med politiska beslut om lärartäthet avgör hur många lärare som behövs.

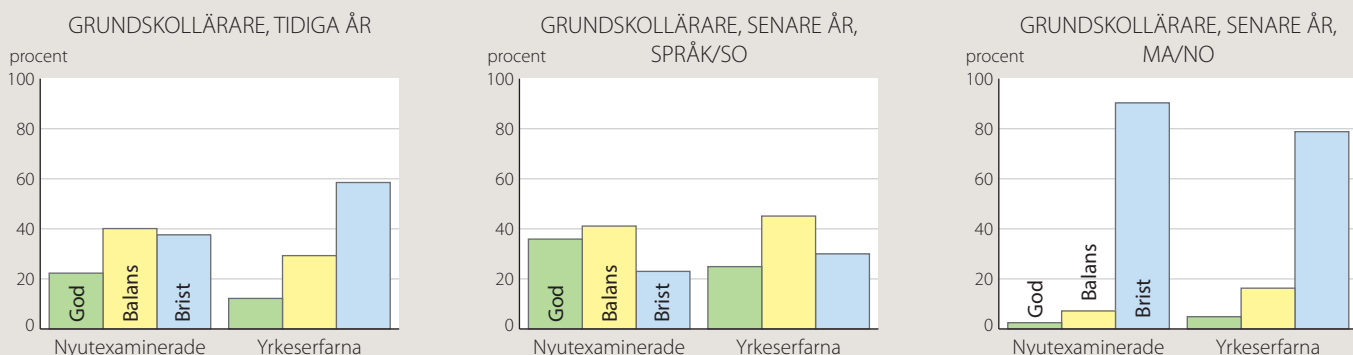
JUST STÖRRE ELEVKULLAR är också en viktig del av förklaringen till bristen på grundskollärare i matematik och NO. År 2011 började antalet barn i grundskoleålder att öka igen efter flera års nedgång. Under tio år fram till 2021, väntas antalet barn i årskurs 4–9-ålder öka med 133 000 eller 23 procent. Om inget annat förändras innebär det i förlängningen också att rekryteringsbehoven ökar.

23 %

väntas antalet barn i grundskolans årskurs 4–9 öka fram till 2021.

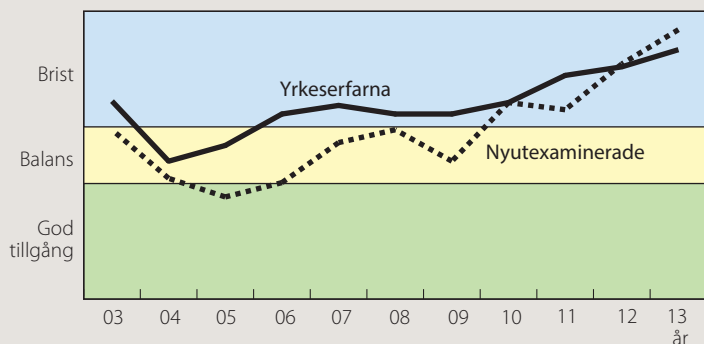
SÄRSKILT STOR BRIST PÅ MATEMATIK- OCH NO-LÄRARE

Andel arbetsgivare som uppger brist, balans respektive god tillgång på arbetssökande med grundskolläroexamen, efter lärargrupp, år 2013

KLART FÖRSÄMRAT REKRYTERINGSLÄGE SEDAN 2004

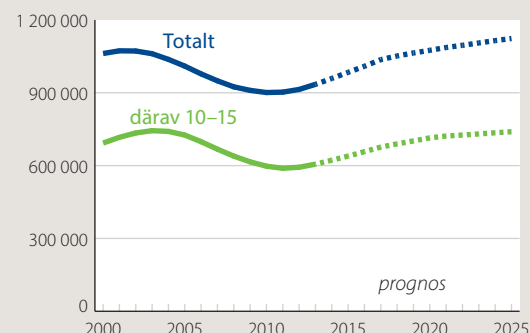
Rekryteringsläget för grundskollärare för senare år i matematik och NO, 2003–2013

Rekryteringsläget beräknas som skillnaden mellan andelen arbetsgivare som svarat god tillgång på sökande och andelen som svarat brist, och varierar därför mellan +100 och -100. "Balans" redovisas när måttet ligger mellan +20 och -20.

FLER BARN I GRUNDSKOLAN DE KOMMANDE ÅREN

Antal barn i åldrarna 7–15 och 10–15 år, 2000–2012 samt prognos för 2013–2025

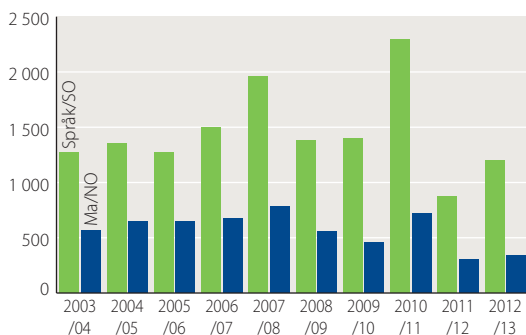

Ökande barnkullar förklarar dock inte hela bristen på lärare i matematik och NO. En indikation på det är att bristen på grundskollärare för tidiga år samt för språk och SO inte alls har ökat på samma sätt, trots att alla tre lärargrupper möter samma växande elevunderlag. Förklaringen måste därför kompletteras med att även studera tillgången på lärare i matematik och NO.

IDAG ARBETAR cirka 6 900 personer som matematik- och NO-lärare i årskurs 4–9, och av dessa har runt 5 700 en pedagogisk examen av något slag. Antalet tjänstgörande lärare i ämnet har visserligen minskat något de senaste tio åren, men det gjorde alltså även antalet grundskoleelever under samma period.

FÅ EXAMINATIONER DE TVÅ SENASTE LÄSÅREN

Antal examinationer med inriktning mot grundskollärare senare år, språk/SO respektive matematik/NO, läsåren 2003/04–2012/13

År 2011 infördes krav på lärarlegitimation i grundskolan, vilket sannolikt ligger bakom det högre antalet examinationer år 2010/11.

TILLGÅNGEN PÅ GRUNDSKOLLÄRARE i matematik och NO verkar inte heller ha blivit sämre för att de utbildade sökt sig till andra branscher. Av de som hade en lärarutbildning i matematik eller NO för grundskolans senare år arbetade 82 procent inom utbildningssektorn 2012, en exakt lika stor andel som 2004. Det utesluter dock inte att de utbildade grundskollärarna arbetar inom andra delar av utbildningsväsendet än just grundskolan.

De två andra faktorerna som påverkar tillgången på matematik- och NO-lärare, antalet examinationer och antalet äldre i yrket, är dock något som har förändrats de senaste tio åren.

Särskilt de senaste två läsåren, 2011/12 och 2012/13, har antalet examinerade matematik- och NO-lärare för grundskolans senare år varit lägre än tidigare. Dessa läsår låg antalet examinationer på 300 respektive 340 stycken, jämfört med 450–780 under perioden 2004–2011. Antalet examinerade språk- och SO-lärare för grundskolans senare år blev visserligen också färre under samma period, men det är fortfarande betydligt fler som väljer denna inriktning.

DÄRTILL PÅVERKAS TILLGÅNGEN på lärare av antalet som lämnar yrket genom pensionsavgångar, och här har det också skett förändringar. Under perioden 2004–2013 har den stora del av befolkningen som är född på 1940-talet stegvis närmast sig pensionsålder. Bland matematik- och NO-lärarna för grundskolans senare år visar det sig i att andelen som är 55–64 år har minskat från 24 till 19 procent. Tillgången på matematik- och NO-lärare har därför även försämrats på grund av relativt stora pensionsavgångar under perioden. ■

FAKTA

Arbetskraftsbarometern

Arbetskraftsbarometern ger information om arbetsmarknadsläget och utsikterna på kort sikt för cirka **70 utbildningsgrupper på den svenska arbetsmarknaden**. Fokus ligger på högskoleutbildningar. Resultaten bygger på svaren på en enkät till ett urval av arbetsgivare.

Undersökningen har genomförts varje höst sedan 1959. Statistiken i artikeln är tagen från den senaste Arbetskraftsbarometern, som publicerades i december 2013.

Katja Olofsson

arbetar med analyser av utbildning och arbetsmarknad på SCB 08-506 948 07 katja.olofsson@scb.se

ARBETSLÖS – inte samma sak hos SCB och Arbetsförmedlingen

Under första kvartalet 2011 fanns det 395 700 arbetslösa i åldern 16 till 64 enligt SCB och 399 800 inskrivna arbetslösa enligt Arbetsförmedlingen. Nivån är snarlik och det är lätt att tro att det är samma personer som räknas. Men vid en närmare granskning visar det sig att det finns stora skillnader mellan statistikällorna.

Det finns två allmänt förekommande mått på arbetslöshet. Det

är dels den officiella arbetslösheten som mäts av SCB:s Arbetskraftsundersökningar (AKU) och dels Arbetsförmedlingens (Af) verksamhetsstatistik över inskrivna arbetslösa. Syftet med AKU:s och Arbetsförmedlingens statistik skiljer sig åt och de tas fram på olika sätt.

AKU ÄR EN urvalsundersökning av individer och syftet är att beskriva aktuella förhållanden på arbetsmarknaden. Siffrorna i AKU är genomsnitt för den undersökta perioden, till exempel ett kvartal. I AKU definieras en arbetslös som en person som är utan arbete, kan ta ett arbete och aktivt sökt arbete eller som

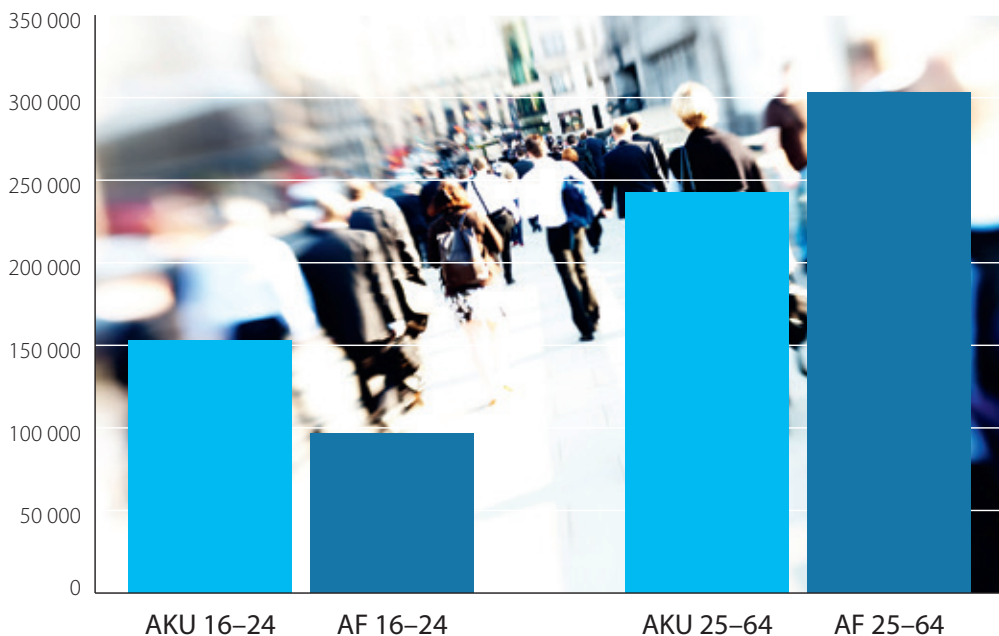
avvaktar ett arbete som börjar inom 3 månader. En person är sysselsatt i AKU om denne har arbetat minst 1 timme under referensveckan eller hade ett arbete som han eller hon var frånvarande från. Det innebär alltså att en person som har arbetat, även om det endast rör sig om en timme, klassas som sysselsatt och därmed inte kan klassas som arbetslös. Definitionen av arbetslöshet och sysselsättning är i enlighet med de riktlinjer som ges av International Labour Organization (ILO) och följer de förordningar som finns i EU.

ARBETSFÖRMEDLINGENS statistik över *inskrivna arbetssökande* i åldern 16–64 år bygger i huvudsak på uppgifter som registreras i förmedlingssystemet och återspeglar situationen sista dagen i

månaden. Inskrivna arbetslösa kan delas upp i öppet arbetslösa och sökande i program med aktivitetsstöd. Inskrivna arbetslösa är dock bara en delmängd av samtliga arbetssökande som finns inskrivna på Arbetsförmedlingen. Bland arbetssökande ingår även flera kategorier av inskrivna som har ett arbete. Även personer som är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen kan under vissa förutsättningar arbeta. Det gäller till exempel om arbetets omfattning i genomsnitt är mindre än åtta timmar per vecka. För öppet arbetslösa finns krav på att de aktivt ska söka arbete, men för de som går ett program med aktivitetsstöd är detta krav inte lika uttryckligt. Med andra ord är möjligheterna till att arbeta samt sökandekraven klart

FLER UNGA ARBETSLÖSA I AKU ÄN ARBETSFÖRMEDLINGENS STATISTIK

Antal arbetslösa enligt AKU och antal inskrivna arbetslösa enligt Arbetsförmedlingen, första kvartalet 2011

annorlunda än AKU:s definitioner, speciellt för de som går ett program med aktivitetsstöd.

ENLIGT AKU var 395 700 personer i åldern 16-64 år arbetslösa under första kvartalet 2011. Under motsvarande period var 399 800 personer i samma ålder inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Det ger en nettoskillnad på 4 100 personer. Med andra ord framstår samstämmigheten mellan AKU och Arbetsförmedlingens siffror som god i detta avseende.

EN UPPDELNING av de arbetslösa i ungdomar (16-24 år) och övriga personer (25-64 år) visar dock att ålderssammansättningen bland de arbetslösa i AKU är en annan än bland inskrivna arbetslösa hos Arbets-

förmedlingen. Det är klart fler arbetslösa ungdomar i AKU än inskrivna arbetslösa i samma ålder på Arbetsförmedlingen, 56 500 fler. Bland 25-64-åringarna är förhållandet däremot det motsatta.

ÄVEN OM nettoskillnaden mellan AKU och Arbetsförmedlingen, för hela åldersgruppen (16-64 år) är liten säger det inte så mycket om de faktiska skillnaderna mellan statistik-källorna. Därför är det av intresse att titta på bruttoskillnaderna, alltså skillnaderna i vilka personer som faktiskt ingår i respektive statistik.

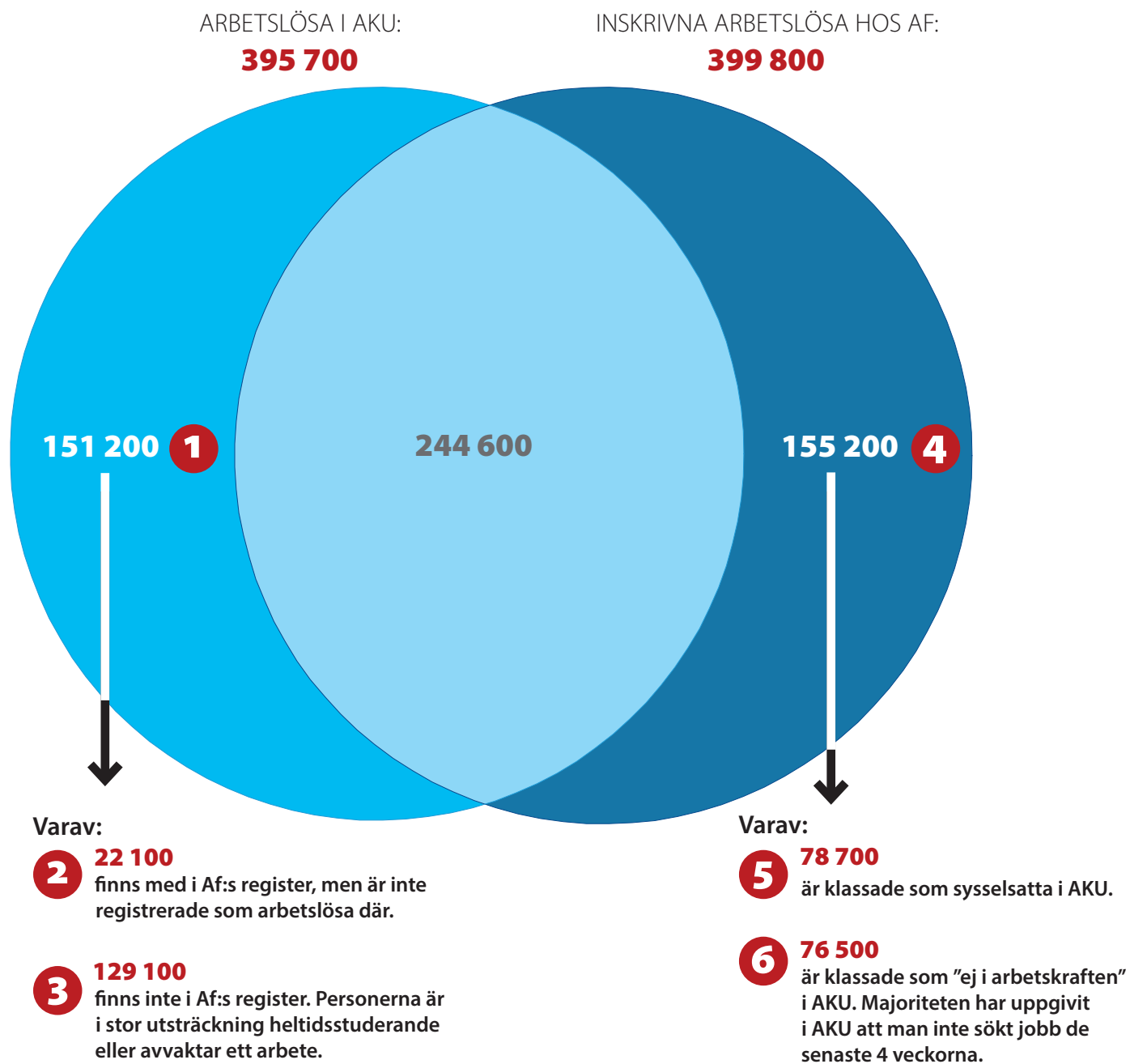
En genomgång av bruttoskillnaderna visar att det finns betydande olikheter mellan AKU och Arbetsförmedlingen. Det finns många

personer som är arbetslösa i AKU men som inte är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. På samma sätt finns det många personer som är inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen men som är sysselsatta eller utanför arbetskraften i AKU. Det är alltså i stor utsträckning olika personer som är arbetslösa enligt SCB:s och Arbetsförmedlingens sätt att räkna. Under första kvartalet 2011 var 244 600 personer samtidigt arbetslösa enligt AKU och inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Utöver dessa fanns det således 151 200 personer som endast var arbetslösa enligt AKU, medan 155 200 andra var arbetslösa enligt Arbetsförmedlingen, men inte enligt AKU.

→ STORA SKILLNADER I VEM SOM RÄKNAS SOM ARBETSLÖS

Antal arbetslösa enligt AKU och antal inskrivna arbetslösa hos Arbetsförmedlingen bland personer i åldern 16–64 år samt bruttoskillnader efter sökandekategori och arbetskraftsstatus, första kvartalet 2011

AV DE 395 700 som var arbetslösa i AKU var det alltså **151 200** **1** personer som inte var inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen. Av dessa var **22 100** **2** förvisso inskrivna på Arbetsförmedlingen men i en kategori som inte klassades som arbetslös av Arbetsförmedlingen, medan **129 100** **3** inte var inskrivna alls.

Det fanns två större grupper bland de **22 100** **2** som var arbetslösa i AKU och inskrivna på Arbetsförmedlingen fast i en annan kategori än arbetslös. Den största gruppen var personer som hade olika typer av tillfälliga anställningar. Eftersom AKU och Arbetsförmedlingen har olika mättidpunkter kan det ha slumpat sig så att personen var arbetslös vid intervjun i AKU men hade ett arbete vid Arbetsförmedlingens mättillfälle. Den andra stora gruppen var de som klassades som sökande med förhinder av Arbetsförmedlingen. Det innebär att Arbetsförmedlingens bedömning var att de inte kunde tillträda ett arbete omedelbart. Eftersom dessa personer vid intervjutillfället i AKU uppgivit att de kunde börja arbeta har denna skillnad uppstått.

Av de arbetslösa i AKU var **129 100** **3** personer inte inskrivna alls på Arbetsförmedlingen. 76 300 av dem som inte var inskrivna var heltidsstuderande, varav merparten var ungdomar i åldern 16–24 år. Av

dem som inte var heltidsstuderande (52 800) hade nästan var tredje redan fått ett arbete och avvaktade att det skulle börja. Det som heltidsstuderande och de som avvaktar ett nytt arbete har gemensamt är att de har lägre incitament att skriva in sig som arbetssökande på Arbetsförmedlingen. Många av studenterna söker inte några heltidstjänster utan extra arbete utöver studierna och de som avvaktar ett arbete bedömer det kanske som osannolikt att de skall få arbete, eller vill inte ha ett arbete, innan de påbörjar det nya arbetet.

AV DE 399 800 som var inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen var det **155 200** **4** som inte var arbetslösa i AKU. Hälften av dem, eller **78 700** **5**, klassades som sysselsatta i AKU medan den andra hälften, **76 500** **6**, klassades som utanför arbetskraften.

Omkring 10 procent av de **78 700** **5** som var inskrivna som arbetslösa på Arbetsförmedlingen men som var sysselsatta i AKU hade en vanligen arbetad tid som var 1–7 timmar per vecka. För inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen är det inget hinder att ha ett arbete med sådan omfattning, men i AKU innebär en timmes arbete att man klassas som sysselsatt. Ytterligare 5 procent deltog i "Stöd till start av näringsverksamhet" vilket klas-

sas som sysselsättning i AKU men som inskriven arbetslös av Arbetsförmedlingen. Här kan alltså skillnaderna i definitionerna förklara avvikelserna.

Resterande 66 700 personer arbetade alltså, enligt AKU, vanligen minst 8 timmar i veckan. En majoritet av dessa, 43 600, hade en tidsbegränsad anställning i AKU. Den vanligaste typen av tidsbegränsad anställning var att kallas vid behov, följt av timanställning med överenskommet schema. Dessa typer av anställningar har ofta oregelbundna arbetstider, vilket i kombination med AKU:s och Arbetsförmedlingens olika mätperioder kan vara en förklaring till att dessa personer klassas olika. Varför de resterande klassades olika har studien inte kunnat ge någon förklaring till.

Av de inskrivna arbetslösa på Af klassades **76 500** **6** som utanför arbetskraften i AKU, vilket innebär att de inte är sysselsatta och inte uppfyller kriterierna för att klassas som arbetslös. Skillnaden förklaras huvudsakligen av att de på frågan i AKU om de sökt arbete under den senaste fyra veckorsperioden svarat nej. Av personerna utanför arbetskraften som var inskrivna arbetslösa på Arbetsförmedlingen hade 88 procent svarat att de inte sökt arbete. ■

FAKTA

Studien är baserad på de svarande i AKU:s urval första kvartalet 2011. För dessa har uppgifter i AKU jämförts med de uppgifter som eventuellt finns i Arbetsförmedlingens register under samma period. Uppgifterna har räknats upp till att representera befolkningen på samma sätt som vanligtvis görs i AKU. Med andra ord är antalsuppgifterna i denna studie skattningar av den registerdata som finns hos Arbetsförmedlingen och speglar därmed inte det exakta förhållandet. Skattningarna ligger dock nära de värden som finns i Arbetsförmedlingens sökanderegister.

LÄS MER

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) och Arbetsförmedlingens (Af) arbetslöshetsstatistik – en jämförande studie.

Bakgrundsfakta 2013:8

Daniel Samuelsson och Krister Näsén arbetar med arbetskraftsundersökningarna på SCB

Daniel Samuelsson
08-506 949 78
daniel.samuelsson@scb.se

Krister Näsén
08-506 949 08
krister.nasen@scb.se

Tidsbegränsat anställda oroliga för ekonomin

Tidsbegränsat anställda upplever i högre grad än fast anställda att de saknar inflytande över sin arbetssituation. Det är också vanligare bland tidsbegränsat anställda att oroa sig över hushållets ekonomi och för att bli arbetslös.

De flesta anställda har en tillsvidareanställning, i dagligt tal kallad fast anställning. Det gäller nästan nio av tio anställda. Övriga anställda, drygt en av tio, har en tidsbegränsad anställning. En tidsbegränsad anställning gäller under en begränsad period, och kan till exempel vara ett vikariat, en timanställning eller en provanställning. Att ha en tidsbegränsad anställning är vanligare bland kvinnor och yngre än bland män och äldre. Det är också vanligare bland personer i arbetaryrken än i tjänstemannaryrken.

Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) visar att det inte bara är anställningsvillkoren som ser olika ut för fast och tidsbegränsat anställda. Det finns även andra skillnader mellan dessa två grupper, både på och utanför arbetet.

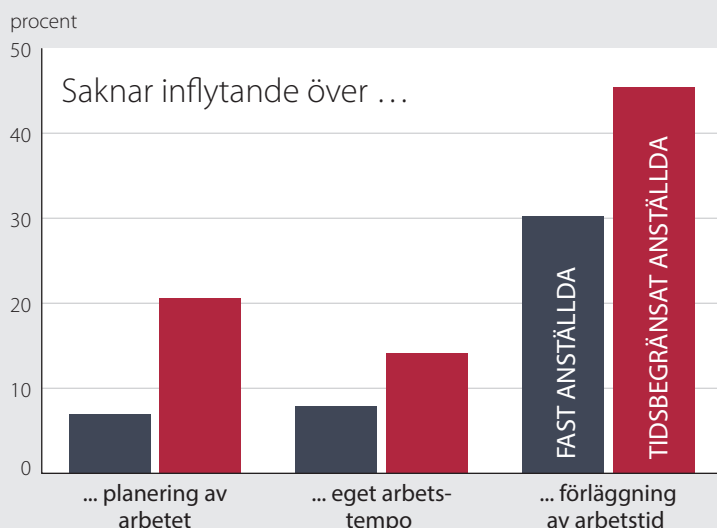
TIDSBEGRENSAT ANSTÄLLDA upplever i större utsträckning än fast anställda att de saknar inflytande över sin arbetssituation. Till exempel är det tre gånger så vanligt bland tidsbegränsat anställda att sakna inflytande över planeringen av sitt arbete, 21 procent jämfört med 7 procent bland fast anställda. Och det är nästan dubbelt så vanligt att de saknar inflytande över sitt eget arbetstempo, 14 jämfört med 8 procent. När det gäller hur arbetstiden är förlagd svarar 45 procent av de tidsbegränsat anställda att de inte har något inflytande, jämfört med 30 procent bland fast anställda. Mönstret är detsamma för både kvinnor och män.

40 %

av tidsbegränsat anställda är oroliga för hushållets ekonomi.

VANLIGARE ATT TIDSBEGRENSAT ANSTÄLLDA SAKNAR INFLYTANDE I ARBETET

Anställda som saknar inflytande i arbetet, 16–64 år, år 2010/11

FAKTA

Denna artikel bygger på data från Undersökningarna av levnadsförhållanden (ULF/SILC) år 2010–11.

ANSTÄLLDA

För att räknas som anställd i ULF/SILC ska man ha arbete som sin huvudsakliga sysselsättning. Denna definition skiljer sig något jämfört med till exempel Arbetskraftsundersökningen (AKU). I AKU är utgångspunkten om man har ett arbete eller inte, oavsett om man ser det som sin huvudsakliga sysselsättning. AKU fångar därmed in en något större grupp anställda.

SKILLNADEN mellan de två sätten att definiera anställda gäller framför allt de som har något annat än arbete som sin **huvudsakliga sysselsättning**, och som har en anställning vid sidan av. Till exempel skulle en studerande med ett extrajobb klassas som anställd enligt AKU men inte enligt ULF/SILC.

Hur stor andel av de anställda som har en tidsbegränsad anställning skiljer sig åt mellan undersökningarna.

ANDEL TIDSBEGRENSAT ANSTÄLLDA (16–64 ÅR):

ULF/SILC (2010–11)	12 %
AKU (2011)	16 %

En annan aspekt av arbetsmiljön är hur man ser på möjligheten att framföra kritik. Det är vanligare att tidsbegränsat anställda drar sig för att framföra kritiska synpunkter på arbetet än att fast anställda gör det, 26 procent jämfört med 15 procent.

ATT HA ETT ARBETE som endast gäller under en viss begränsad tid kan innebära både social och ekonomisk otrygghet. Personer som har en tidsbegränsad anställning uppger i större utsträckning än fast anställda att de oroar sig, framför allt när det gäller hushållets ekonomi och risken för att bli arbetslös. Fyra av tio tidsbegränsat anställda oroar sig för hur det ska gå med hushållets ekonomi under det närmaste året, jämfört med två av tio fast anställda. 16 procent av de tidsbegränsat anställda anger att de är *mycket oroliga* för hushållets ekonomi, jämfört med 5 procent bland fast anställda.

Risken för att bli arbetslös är också ett orosmoment som är mer påtagligt för tidsbegränsat än för fast anställda. 45 procent av de tidsbegränsat anställda anger att de är oroliga för att bli arbetslös jämfört med 13 procent av de fast anställda. 20 procent av de tidsbegränsat anställda är *mycket oroliga* för att de ska bli arbetslösa, jämfört med 3 procent bland fast anställda. ■

Anne Danielsen Rackner

arbetar med Undersökningarna av levnadsförhållanden på SCB
08-506 942 66
anne.danielsenrackner@scb.se

Foto: Scandina

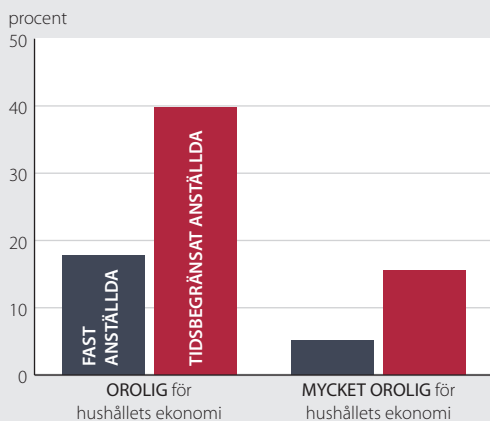

Att ha ett arbete som endast gäller under en viss begränsad tid kan innebära både social och ekonomisk otrygghet.

TIDSBEGRENSAT ANSTÄLLDA OFTARE OROLIGA FÖR ...

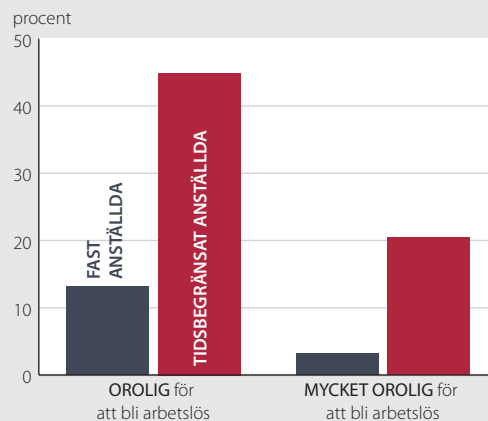
... HUSHÅLLETETS EKONOMI

Oro för hushållets ekonomi, anställda 16–64 år, år 2010/11

... OCH ATT BLI ARBETSLÖS

Oro för att bli arbetslös, anställda 16–64 år, år 2010/11

HUDCANCER ÖKAR SNABBAST

HÄLSA Malignt melanom och övrig hudcancer är den näst vanligaste cancerdiagnosen bland såväl kvinnor som män, med 16 procent av cancerfallen 2012. Det är den cancerdiagnos som växer snabbast i Sverige. Den årliga ökningstakten var 5,7 procent för kvinnor och 5,9 procent för män under förra året.

Bröstcancer är den vanligaste cancerformen bland kvinnor och prostatacancer är vanligast bland män, enligt Socialstyrelsens årliga rapport om cancerförekomsten i landet. Under 2012 rapporterades 57 270 fall av elakartad cancer till cancerregistret, vilket var i nivå med året före.

Källa: Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se

278 000

låg medianinkomsten på i Sverige under 2012. Det var 2,2 procent högre än 2011.

Källa: SCB, www.scb.se

SCB tackar

Tack vare våra uppgiftslämnare – privatpersoner, företag, myndigheter och organisationer – kan SCB tillhandahålla tillförlitlig och aktuell statistik som tillgodoser samhällets informationsbehov.

Fortsatt hög syrebrist i Östersjön

Utbredningen av syrefria bottenar i Östersjön ligger fortfarande på rekordhög nivåer, visar mätningar som SMHI gjorde i höstas. Mätningarna visar att omkring 15 procent av bottenarna är döda och att cirka 30 procent lider av akut syrebrist. En av förklaringarna är att inflödet av syrerikt vatten inte har varit tillräckligt stort, samt att vattnet fortsatt övergöds av utsläppen av kväve och fosfor. Situationen är framför allt ett hot mot torskens utveckling, enligt Havs- och vattenmyndigheten.

Källa: Havs- och vattenmyndigheten, www.havochvatten.se

REKORDMÅNGA TOG EXAMEN I HÖGSKOLAN

UTBILDNING Läsåret 2012/2013 tog 63 000 personer examen i högskolan. Det är en ökning med nästan 4 000 personer eller 6 procent sedan föregående läsår och dessutom fler än någonsin. Kvinnorna som tog examen var i klar majoritet, 63 procent jämfört med 37 procent män. Sammanlagt utfärdades 74 400 examina, vilket innebär att många tog ut fler än en examen.

Källa: Universitetskanslerämbetet, www.uk-ambetet.se

FLEST KLAGOMÅL PÅ HANTVERKSTJÄNSTER

KONSUMTION Klagomål på hantverkstjänster toppar åter statistiken på konsumentproblem från landets konsumentvägledning. Det handlar många gånger om att arbetet blev dyrare, tog längre tid eller inte blev utfört på det sätt som kunden trodde var överenskommet. Just hantverkstjänster har toppat klagomålsstatistiken sedan Konsumentverket började mätningarna 2005.

Källa: Konsumentverket, www.konsumentverket.se

ANDELEN ÄLDRE LÄKARE ÖKAR

ARBETSMARKNAD Andelen äldre läkare och sjuksköterskor fortsätter att öka. För exempelvis specialiserade läkare har medianåldern stigit till 54 år under 2011 från 47 år 1995. Under samma period har specialistsköterskornas medianålder stigit från 46 år till 54 år.

Detta sammanfaller med brist på personal inom dessa personalkategorier på många håll i landet. Det konstaterar Socialstyrelsen i sin årliga rapport om tillgång och efterfrågan på personal inom vården. I stort sett samtliga personalgrupper har lätt att få arbete just nu.

Källa: Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se

2013 fick 679 flickor och 631 pojkar ett dubbelnamn som tilltalsnamn, en fördubbling på tio år.

Källa: SCB, www.scb.se

ANTIBIOTIKA TILL BARN MINSKAR

HÄLSA Den totala antibiotikaförsäljningen på recept i öppenvården minskade med 8 procent i Sverige 2013 jämfört med 2012. Det är den största procentuella minskningen under hela 2000-talet, visar ny statistik från Folkhälsomyndigheten. Största minskningen fanns i de yngre åldersgrupperna, barn 0–6 år och 7–19 år, där antibiotikaförsäljningen minskade med hela 19 respektive 12 procent.

Källa: Folkhälsomyndigheten, www.folkhalsomyndigheten.se

FALLSKADOR BLAND ÄLDRE FORTSÄTTER ÖKA

HÄLSA Skador efter fall hos äldre över 80 år som krävde sjukhusvård ökade förra året och vanligast är det bland kvinnor, visar en ny rapport från Socialstyrelsen.

Jämfört med föregående år var antalet fallskador 1,7 procent fler 2013. Rapporten visar också på stora skillnader när det gäller hur kommunerna arbetar förebyggande inom exempelvis hemtjänsten.

Källa: Socialstyrelsen, www.socialstyrelsen.se

SKOLVAL ÄVEN TILL EUROPAPARLAMENTET

DEMOKRATI Under supervalåret 2014 ska Ungdomsstyrelsen samordna skolval för elever i årskurs 7–9 i grundskolan och gymnasieskolan i samband med såväl valet till riksdagen som till Europaparlamentet. Det blir första gången som ett skolval arrangeras inför Europaparlamentsvalet. Uppdraget kommer från regeringen.

Källa: Ungdomsstyrelsen, www.ungdomsstyrelsen.se

MINSKAD INVANDRING AV ARBETSKRAFT

ARBETSMARKNAD Under 2013 beviljades nästan 16 000 arbetstagare utanför EU/ESS-området arbetstillstånd. Det motsvarar en minskning med cirka 6 procent jämfört med 2012. Bärplockare från Thailand utgjorde den största gruppen av arbetstagare, tätt följt av dataspecialister från Indien.

Källa: Migrationsverket, www.migrationsverket.se

54 000

sökte asyl i Sverige 2013, en ökning med 24 procent jämfört med 2012. Ökningen berodde framför allt på kriget i Syrien och ökad instabilitet i hela Mellanöstern och Nordafrika.

Källa: Migrationsverket, www.migrationsverket.se

Skillnader i resvanor mellan kvinnor och män

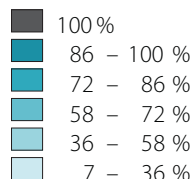
Kvinnor spenderar mycket mer tid på resor kopplade till service och inköp än män, medan män lägger mer tid på att ta sig till och från arbetet. Det visar en ny sammanställning av statistik som Trafikanalys har gjort. Totalt reser män drygt 30 procent längre sträcka än kvinnor. Men för kvinnorna tar resorna längre tid. Denna skillnad beror på att män kör mer bil medan kvinnor använder kollektivtrafik för en större andel av sitt resande.

Källa: Trafikanalys, www.trafa.se

Ovanligt bo i bostadsrätt i glesbygd

Läs mer om den nya boendestatistiken på sid 8.

Andel hushåll i hyresrätt av hushåll i hyres- och bostadsrätter i flerbostadshus, 2012

13 av landets kommuner, bland annat Nordanstig, Pajala och Dorotea, bor ingen i bostadsrätt i flerbostadshus. Det visar den nya boendestatistiken. När vi sätter de hushåll som bor i hyresrätt i relation till alla hushåll i de vanligaste formerna för lägenhetsboende, hyres- och bostadsrätter, får dessa kommuner alltså 100 procent i hyresrätter.

Hushållen i bostadsrätt utgör däremot den största delen i många kommuner i storstädernas utkanter, till exempel Vallentuna, Täby och Lomma där mindre än 20 procent av hushållen i lägenheter bor i hyresrätter.

Självklart spelar det roll var kommunen ligger. I Dorotea finns det till exempel bara 312 hushåll i hyresrätter och inga i bostadsrätter. Man bor framförallt i småhus. I Täby däremot finns sammanlagt 11 079 hushåll i bostads- och hyresrätter.

Utöver hyres- och bostadsrätter i flerbostadshus kan man också bo i lägenhet i ägandelägenheter eller ha en oklar upplåtelseform, men detta är mycket ovanligt. Dessa ingår inte i beräkningen.

